

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы
«Ақтөбе облысы бойынша
Кәсіби даму институты»

ӨРЛЕУ

БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ
ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ

Сәрсен Г.С., Рахова Г.Н., Сәрсен И.С.

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫ ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМУ ТУ ЖОЛДАРЫ

(ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОҚУ-АҒARTY МИНИСТРЛІГІ
«ӨРЛЕУ» БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ» АҚ ФИЛИАЛЫ
«АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТЫ»

Сәрсен Г.С., Рахова Г.Н., Сәрсен И.С.

**МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫ
ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМУ ЖОЛДАРЫ**

(ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ)

**АҚТӨБЕ
2026 ж.**

ӘОЖ 37.02

КБК 74.00

«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» акционерлік қоғамының филиалы Ақтөбе облысы бойынша Кәсіби даму институтының оқу-әдістемелік кеңесінің №1 хаттамасы шешімінің негізінде баспаға ұсынылды.

Пікір берушілер:

Туребаева К.Ж. – «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы Ақтөбе облысы бойынша Кәсіби даму институтының тренері, п.ғ.д., профессор

Давлеткалиева Е.С. – «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы Ақтөбе облысы бойынша Кәсіби даму институтының тренері, п.ғ.к., доцент

Мектепке дейінгі жастағы балаларды жан-жақты дамыту жолдары: әдістемелік құрал / **Сәрсен Гүлзат Сейлқызы** - Ақтөбе облысы, Темір ауданы, Кенкияк ауылы, «Зере» бөбекжай- балабақшасының тәрбиешісі, **Рахова Гульмира Нурлыбаевна** - Ақтөбе облысы, Темір ауданы, Кенкияк ауылы, «Зере» бөбекжай- балабақшасының тәрбиешісі, **Сәрсен Инабат Сейлқызы** – Ақтөбе облысы, Темір ауданы, Кенкияк ауылы, «Зере» бөбекжай- балабақшасының тәрбиешісі. - Ақтөбе: «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Кәсіби даму институты, 2026 ж. - 48 б.

Әдістемелік құралда мектепке дейінгі жастағы балаларды жан-жақты дамытуға бағытталған оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастырудың теориялық негіздері мен практикалық жұмыстар ұсынылған. Құралда балалардың танымдық, сөйлеу, әлеуметтік-эмоционалдық, физикалық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған ойындар мен жаттығуларға негізделген.

Бұл әдістемелік құрал мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының тәрбиешілеріне арналған және оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуға, сабақ сапасын арттыруға бағытталған.

КІРІСПЕ

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру жүйесінде баланың жеке тұлғасын жан-жақты дамытуға ерекше көңіл бөлінуде. Мектепке дейінгі жас – баланың болашақтағы оқу жетістіктері мен әлеуметтік бейімделуінің негізі қаланатын маңызды кезең болып табылады. Осы кезеңде баланың танымдық қызығушылығы, сөйлеу тілі, эмоционалдық тұрақтылығы, қимыл-қозғалыс белсенділігі мен шығармашылық қабілеттері қарқынды түрде қалыптасады. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда оқу-тәрбие үдерісін ғылыми-әдістемелік тұрғыда дұрыс ұйымдастыру өзекті мәселе болып саналады.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымындағы тәрбиеші – баланың жан-жақты дамуына тікелей ықпал ететін негізгі тұлға. Тәрбиешінің кәсіби шеберлігі, қолданатын әдіс-тәсілдері мен инновациялық технологиялары балалардың дамуына оң әсер етеді. Осы тұрғыда тәрбиешілерге тәжірибеде қолдануға ыңғайлы, мазмұны жүйеленген әдістемелік құралдардың қажеттілігі арта түсуде.

Ұсынылып отырған «Мектепке дейінгі жастағы балаларды жан-жақты дамыту жолдары» атты әдістемелік құрал мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының тәрбиешілеріне арналған. Құралда мектепке дейінгі жастағы балалардың жас ерекшеліктері мен даму заңдылықтарына негізделген теориялық материалдармен қатар, тәжірибеде кеңінен қолдануға болатын практикалық жұмыстар қамтылған.

Практикалық бөлімде балалардың танымдық, сөйлеу тілін, әлеуметтік-эмоционалдық, физикалық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған ойындар, жаттығулар, ұйымдастырылған оқу қызметтерінің үлгілері ұсынылған. Сонымен қатар, баланың даму деңгейін бақылау, жеке жұмыс жүргізу және ата-анамен бірлескен іс-әрекетті ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсыныстар берілген.

Бұл әдістемелік құрал тәрбиешілердің кәсіби құзыреттілігін арттыруға, оқу-тәрбие үдерісін тиімді жоспарлауға және мектепке дейінгі жастағы балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз етуге көмектеседі.

I БӨЛІМ. ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕР

1.1. Мектепке дейінгі жастағы баланың даму ерекшеліктері.

Баланың психологиялық, физиологиялық және әлеуметтік дамуы.

Мектепке дейінгі жас – баланың психологиялық, физиологиялық және әлеуметтік дамуы қарқынды жүретін маңызды кезең болып табылады. Бұл кезеңде баланың жеке тұлғалық қасиеттері қалыптасып, қоршаған ортаға деген қарым-қатынасы айқындала бастайды. Баланың жан-жақты дамуы осы үш бағыттың өзара тығыз байланысы арқылы жүзеге асады.

Психологиялық даму баланың танымдық процестерінің (қабылдау, зейін, ес, ойлау, қиял) жетілуімен сипатталады. Мектепке дейінгі жаста баланың ойлауы көрнекі-бейнелік сипатта болады, ал тілдік қоры біртіндеп кеңейіп, өз ойын еркін жеткізу қабілеті дамиды. Эмоциялық салада бала өз сезімдерін танып, оларды басқаруды үйренеді. Қиял мен шығармашылық қабілет осы кезеңде белсенді дамып, ойын әрекеті баланың психологиялық дамуының негізгі құралына айналады.

Физиологиялық даму баланың дене бітімінің өсуімен, қимыл-қозғалыс белсенділігінің артуымен және ағзаның негізгі жүйелерінің жетілуімен байланысты. Бұл жаста ірі және ұсақ моториканың дамуы маңызды орын алады. Қимылды ойындар, дене жаттығулары, саусаққа арналған ойындар баланың бұлшық еттерін нығайтып, жалпы денсаулығын жақсартуға ықпал етеді. Сонымен қатар, дұрыс күн тәртібі мен қозғалыс белсенділігі баланың физикалық дамуының негізгі шарттары болып табылады.

Әлеуметтік даму баланың қоршаған ортамен, ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасау арқылы жүзеге асады. Мектепке дейінгі жаста бала қоғамдағы қарапайым ережелер мен нормаларды меңгереді, бірлескен ойындарға қатысу арқылы ынтымақтастыққа, өзара сыйластыққа және жауапкершілікке үйренеді. Әлеуметтік рөлдік ойындар баланың мінез-құлқын қалыптастырып, өз орнын түсінуіне көмектеседі.

Осылайша, баланың психологиялық, физиологиялық және әлеуметтік дамуы бір-бірімен тығыз байланыста болып, бірін-бірі толықтырады. Тәрбиеші оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыру барысында осы даму бағыттарын кешенді түрде ескеріп, баланың жас және жеке ерекшеліктеріне сай жағдай жасауы қажет.

Жас кезеңдеріне сипаттама. (*Кіші, ортаңғы, ересек топ*).

Мектепке дейінгі жастағы балалардың даму ерекшеліктері олардың жас кезеңдеріне байланысты өзгешеленеді. Әрбір жас тобына тән психологиялық, физиологиялық және әлеуметтік даму деңгейін ескеру тәрбиешінің оқу-тәрбие үдерісін тиімді ұйымдастыруына мүмкіндік береді.

Кіші топ (2–3 жас).

Кіші топтағы балалардың негізгі ерекшелігі – қоршаған ортаға деген қызығушылығының артуы және белсенді қимыл-қозғалысы. Бұл кезеңде баланың қимыл әрекеті мен сезімдік қабылдауы қарқынды дамиды. Балалар

заттарды ұстап көру, салыстыру, қарапайым әрекеттерді қайталау арқылы дүниені танып біледі.

Психологиялық тұрғыдан баланың зейіні тұрақсыз, эмоциясы тез өзгергіш келеді. Сөйлеу тілі жаңа қалыптаса бастайды: бала жеке сөздер мен қысқа сөйлемдерді қолданады. Ересектердің сөзіне еліктеу арқылы сөздік қоры біртіндеп кеңейеді.

Физиологиялық даму қозғалыс белсенділігімен тығыз байланысты. Балалар жүру, жүгіру, заттарды көтеру, лақтыру сияқты қимылдарды меңгереді. Ұсақ моториканы дамыту үшін саусақ ойындары мен қарапайым құрастыру жұмыстары маңызды.

Әлеуметтік тұрғыда бала ересекпен қарым-қатынасқа көбірек мұқтаж болады. Құрдастарымен ойын әрекеті әлі тұрақсыз, көбіне жеке ойнайды. Бұл жаста тәрбиешінің жылы қарым-қатынасы мен қауіпсіз орта құруы аса маңызды.

Ортаңғы топ (4–5 жас).

Ортаңғы топтағы балалардың танымдық қабілеттері белсенді дамиды. Олар заттардың қасиеттерін ажыратып, салыстыру, қарапайым қорытынды жасауға үйренеді. Психологиялық процестердің ішінде зейін мен есте сақтау қабілеті біршама тұрақтана бастайды.

Сөйлеу тілі айтарлықтай дамып, балалар өз ойын толық сөйлемдер арқылы жеткізе алады. Әңгіме құрастыру, сұрақ қою, ертегі тыңдау және мазмұндау дағдылары қалыптасады. Қиял мен шығармашылық белсенділігі артып, рөлдік ойындарға қызығушылық байқалады.

Физиологиялық даму барысында ірі және ұсақ моторика жетіле түседі. Балалар қимыл-қозғалыс әрекеттерін сенімді орындайды, дене жаттығуларына белсенді қатысады. Қолдың ұсақ моторикасы сурет салу, жапсыру, қиып-жапсыру жұмыстарында дамиды.

Әлеуметтік дамуда балалар бірлескен ойындарға белсенді қатысып, қарапайым ережелерді сақтауға үйренеді. Құрдастарымен қарым-қатынасы нығайып, өзара көмек көрсету дағдылары қалыптаса бастайды.

Ересек топ (5–6 жас).

Ересек топтағы балалар мектепке дайындық кезеңіне қадам басады. Бұл жаста баланың саналы әрекеті, жауапкершілігі және дербестігі артады. Психологиялық тұрғыдан ойлау қабілеті дамып, логикалық байланыстарды түсіне бастайды. Зейіні мен есте сақтау қабілеті тұрақтанып, оқу тапсырмаларын орындауға дайындық қалыптасады.

Сөйлеу тілі жақсы дамып, балалар өз ойын еркін жеткізіп, әңгіме құрастыра алады. Көркем әдебиетке қызығушылығы артып, кейіпкерлердің әрекеттерін талдауға талпынады.

Физиологиялық даму деңгейі де жоғарылайды: қимыл-қозғалысы үйлесімді, төзімділігі артады. Ұсақ моториканың дамуы жазуға дайындыққа негіз болады. Балалар түрлі спорттық және қимылды ойындарды қызығушылықпен орындайды.

Әлеуметтік тұрғыдан бала өз орнын түсініп, ұжымда жұмыс істей білуге үйренеді. Қоғамдық ережелерді сақтауға, жауапкершілік алуға, тапсырмаларды

өз бетімен орындауға дағдыланады. Бұл кезеңде тәрбиеші баланың дербестігін қолдап, мектепке психологиялық дайындықты қалыптастыруы қажет.

1.2 Жан-жақты дамытудың негізгі бағыттары.

✓ Танымдық даму.

Танымдық даму – мектепке дейінгі жастағы баланың қоршаған ортаны танып-білуіне, ойлау қабілетінің қалыптасуына және ақыл-ой белсенділігінің артуына бағытталған маңызды үдеріс. Танымдық даму арқылы бала заттар мен құбылыстардың қасиеттерін ажыратып, себеп-салдарлық байланыстарды түсінуге, өз ойын жүйелі жеткізуге үйренеді.

Мектепке дейінгі кезеңде танымдық дамудың негізгі құрамдас бөліктеріне қабылдау, зейін, есте сақтау, ойлау және қиял жатады. Бұл процестердің дамуы баланың жас ерекшеліктеріне сай біртіндеп жүзеге асады. Алғашында бала қоршаған ортаны сезім мүшелері арқылы қабылдаса, уақыт өте келе салыстыру, талдау, жинақтау сияқты ойлау әрекеттерін меңгере бастайды.

Танымдық дамуда ойын әрекетінің маңызы ерекше. Дидактикалық ойындар, тәжірибелік жұмыстар, бақылау мен зерттеу элементтері баланың қызығушылығын арттырып, танымдық белсенділігін күшейтеді. Ойын барысында бала сұрақ қоюға, жауап іздеуге, өз ойын айтуға талпынады, бұл оның ойлау қабілетінің дамуына оң әсер етеді.

Балабақша жағдайында танымдық дамуды қалыптастыру үшін дамытушы орта құру маңызды. Көрнекі құралдар, дидактикалық материалдар, табиғи нысандар және тәжірибе жасауға арналған бұрыштар баланың өз бетінше ізденуіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, тәрбиеші баланың танымдық қызығушылығын қолдап, бағыт-бағдар беруші рөл атқаруы тиіс.

Танымдық даму баланың сөйлеу тілімен, әлеуметтік және эмоционалдық дамуымен тығыз байланысты. Сондықтан оқу-тәрбие үдерісінде танымдық тапсырмалар кешенді түрде ұйымдастырылып, баланың жас және жеке ерекшеліктері ескерілуі қажет. Бұл баланың жан-жақты дамуына және болашақ оқу әрекетіне дайындалуына негіз қалайды.

✓ Сөйлеу тілін дамыту.

Сөйлеу тілі – баланың жан-жақты дамуының негізгі құрамдас бөлігі болып табылады. Ол ойлау қабілетімен, танымдық дамумен және әлеуметтік қарым-қатынаспен тығыз байланысты. Мектепке дейінгі кезеңде баланың сөздік қоры кеңейіп, сөйлем құрылымы қалыптасып, өз ойын жеткізе білу дағдылары дамиды. Тілдік даму баланың қоршаған ортаны танып-білуіне, қарым-қатынас жасауына және шығармашылық қабілеттерін көрсетуіне мүмкіндік береді.

Сөйлеу тілін дамытуға бағытталған жұмыстар екі негізгі бағытта жүргізіледі:

1) Тілдік дағдыларды қалыптастыру.

- сөздік қорды байыту;
- әртүрлі грамматикалық құрылымдарды меңгеру;
- дұрыс айтылым мен артикуляцияны дамыту;
- әңгімелеу, ертегі баяндау, мәтінді мазмұндау дағдыларын қалыптастыру.

2) Коммуникативтік қабілеттерді дамыту.

- өз ойын жеткізу, сұраққа жауап беру, пікір білдіру дағдыларын қалыптастыру;

- топтық және рөлдік ойындар арқылы қарым-қатынас жасау;
- тыңдау және түсіну қабілетін жетілдіру.

Мектепке дейінгі ұйымдарда сөйлеу тілін дамыту ойын түрінде ұйымдастырылған жағдайда тиімдірек болады. Дидактикалық ойындар, тақпақ айту, ертегі құрастыру, сөздік жаттығулар балалардың сөздік қорын кеңейтеді, ойлау қабілетін жетілдіреді және шығармашылық қиялын дамытады. Сонымен қатар, көрнекі құралдар мен суреттерді қолдану арқылы сөздік мәнін түсінуге, сөйлем құруға үйрету нәтижелі болады.

Әр жастағы балалардың тілдік ерекшеліктерін ескере отырып, сөйлеу тілін дамыту тәсілдері әр түрлі болады. Кіші топта негізінен жаңа сөздерді меңгеру және қарапайым сөйлемдер құруға үйрету маңызды болса, ортаңғы топта сөйлеу құрылымын жетілдіру, сұрақ-жауап арқылы ойды толық жеткізу, ал ересек топта ертегі, әңгіме құрастыру, диалог арқылы тілдік дағдыларды кеңейту басты орын алады.

Тәрбиеші баланың сөйлеу қабілетін дамытуда жүйелі түрде ойындар, жаттығулар және оқу-тәрбие әрекеттерін ұйымдастырып, жеке ерекшеліктерін ескеріп отыруы тиіс. Бұл баланың жан-жақты дамуына, танымдық белсенділігінің артуына және мектепке психологиялық дайындығына ықпал етеді.

✓ Әлеуметтік-эмоционалдық даму.

Әлеуметтік-эмоционалдық даму – баланың өз сезімдерін тануы, оларды басқаруы, басқа адамдармен қарым-қатынас орната білуі және қоғамдағы орын табуы процесі. Мектепке дейінгі жас – баланың эмоциялық тұрақтылығы, өзін-өзі ұстауы және әлеуметтік мінез-құлқы қалыптасатын маңызды кезең. Бұл даму саласы баланың жан-жақты тұлға болып өсуіне, оқуға және өмірге дайын болуына тікелей әсер етеді.

Әлеуметтік-эмоционалдық дамудың негізгі құрамдас бөліктері:

1. Эмоциялық даму

- өз сезімдерін тану және сипаттау;
- қуаныш, реніш, қорқыныш, ашу сияқты негізгі эмоцияларды ажырата білу;
- эмоцияларды басқару және қажет кезде бақылау;
- эмоционалды реакцияларды рөлдік ойындар мен диалог арқылы қалыптастыру.

2. Әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру

- топтағы ережелерді сақтау, өз орнын түсіну;
- достық, сыйластық, көмектесу дағдыларын дамыту;
- бірлескен ойындар мен топтық тапсырмалар арқылы қарым-қатынас дағдыларын жетілдіру;
- өз пікірін білдіру және басқалардың пікірін тыңдау қабілетін дамыту.

3. Өзін-өзі реттеу және мінез-құлық дағдылары

- өз әрекеттеріне жауапкершілік алу;

- қарапайым тапсырмаларды орындау және ережелерді сақтау;
- қиындыққа төтеп беру және мәселелерді шешу қабілеттерін қалыптастыру.

Мектепке дейінгі ұйымдарда әлеуметтік-эмоционалдық дамуды дамыту ойын арқылы тиімді жүзеге асады. Рөлдік ойындар, топтық тапсырмалар, драматизация, әңгімелеу мен бірлескен шығармашылық жобалар балаларға өз сезімдерін танып, оларды дұрыс бағытта қолдануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, тәрбиеші үлгісі маңызды рөл атқарады: оның жылы, түсінуші қарым-қатынасы балада сенімділік пен қауіпсіздік сезімін қалыптастырады.

Жас кезеңіне қарай әлеуметтік-эмоционалдық дамуды ұйымдастыру ерекшеленеді:

- Кіші топта бала негізінен ересектердің үлгісіне сүйеніп, жеке әрекет етеді;
- Ортаңғы топта топтағы өзара әрекеттесу және қарапайым ережелерді сақтау дағдылары қалыптасады;

- Ересек топта балалар бірлескен ойындарда жауапкершілік алады, эмоцияларын реттеп, өз пікірін ашық білдіре алады.

Әлеуметтік-эмоционалдық дамуды жүйелі түрде қолдау баланың өзін-өзі бағалау, құрдастарымен қарым-қатынас жасау және мектепке психологиялық дайындыққа үлес қосады.

✓ **Физикалық даму.**

Физикалық даму – баланың дене бітімі, қозғалыс қабілеті және жалпы денсаулығының қалыптасуына бағытталған негізгі компонент. Мектепке дейінгі кезеңде дененің дамуы балалардың психологиялық, танымдық және әлеуметтік дамуына тікелей ықпал етеді. Дене шынықтыру мен қозғалыс белсенділігі бұл жастағы балалардың физикалық, моторлық және жалпы функционалдық мүмкіндіктерін жетілдіруге мүмкіндік береді.

Физикалық дамудың негізгі құрамдас бөліктері:

1. Ірі моториканың дамуы

- жүру, жүгіру, секіру, теңгерім сақтау;
- үлкен бұлшықеттерді дамытуға арналған ойындар мен жаттығулар;
- спорттық және қимылды ойындар арқылы үйлесімді қимылдарды қалыптастыру.

2. Ұсақ моториканың дамуы

- саусақ және қол бұлшықеттерін дамытуға арналған ойындар;
- сурет салу, қиып-жапсыру, құрастыру жұмыстарын орындау;
- қолдың дәлдігі мен үйлесімділігін арттыру.

3. Денсаулық және төзімділікті арттыру

- дұрыс тыныс алу мен дене қимылдары арқылы организмнің функционалды мүмкіндіктерін дамыту;
- сергіту сәттері мен таңертеңгілік жаттығулар;
- балаларды таза ауада серуендеуге, спорттық ойындарға тарту.

Физикалық даму баланың жас ерекшеліктеріне сай ұйымдастырылуы тиіс.

- Кіші топта қозғалыс белсенділігін қалыптастыруға көңіл бөлінеді, қимыл-қозғалыс әрекеттері ойын түрінде жүзеге асады;

- Ортаңғы топта қозғалыс икемділігі мен үйлесімділігін дамытуға арналған жаттығулар қолданылады;

- Ересек топта спорттық ойындар, қимылды тапсырмалар, дене шынықтыру элементтері арқылы дене дайындығы мен төзімділігі жетілдіріледі.

Физикалық даму бағдарламалары балалардың жалпы моторикасын жетілдірумен қатар, ұсақ моториканы, үйлесімді қимылдарды және дене шынықтыру мәдениетін қалыптастыруға бағытталуы қажет. Тәрбиеші бұл үдерісті ойын, шығармашылық және сергіту сәттері арқылы қызықты және тиімді түрде ұйымдастыруы тиіс.

✓ Шығармашылық даму.

Шығармашылық даму – мектепке дейінгі жас баланың қиял, ойлау, өнер және өз ойын көркем жеткізу қабілеттерінің қалыптасуы. Бұл даму бағыты баланың жеке тұлғасын ашуға, өзіне деген сенімділігін арттыруға және танымдық қызығушылығын дамытуға бағытталған. Шығармашылық қабілеттерді дамыту ойын, көркемдік қызмет, музыка, қол өнері және драматизация арқылы жүзеге асады.

Шығармашылық дамудың негізгі бағыттары:

1. Қиял мен ойлау қабілетін дамыту.

- ертегі, әңгіме құрастыру, рөлдік ойындар арқылы қиялын кеңейту;
- жаңа шешімдер іздеуге, заттарды өзгеше қабылдауға үйрету;
- фантазия мен көркем ойлау дағдыларын қалыптастыру.

2. Көркем-шығармашылық қызмет.

- сурет салу, аппликация, мүсіндеу және қолөнер арқылы көркемдік қабілеттерді дамыту;
- әртүрлі материалдармен (табиғи, техникалық) жұмыс жасау арқылы тәжірибе жинақтау;
- түстерді, пішіндерді, дыбыстар мен қозғалысты қолдана отырып шығармашылық ойлау дағдыларын қалыптастыру.

3. Музыкалық және ритмикалық даму.

- ән айту, ырғақты қозғалыс, музыкалық аспаптармен танысу арқылы музыкалық қабілеттерді дамыту;
- ырғақты ойындар мен қозғалыстар арқылы қимыл мен музыка үйлесімін дамыту;
- музыкалық шығармашылық арқылы эмоционалды өрнек пен қиялды жетілдіру.

4. Драматизация және театрландыру.

- рөлдік ойындар, қойылымдар, драматизация арқылы өзін-өзі білдіру;
- эмоцияны көрсету, кейіпкерлердің әрекетін талдау және шешім қабылдауға үйрету;
- шығармашылық ойлау мен әлеуметтік дағдыларды қатар дамыту.

Шығармашылық даму әр жас кезеңіне байланысты ерекшеленеді:

- Кіші топта қиял мен рөлдік ойындар арқылы шығармашылық әрекеттерге алғашқы қадам жасалады;

- Ортаңғы топта балалардың қиял өнімдерін нақтырақ көрсету, сурет, аппликация, қарапайым музыкалық әрекеттерге бағыттау маңызды;

- Ересек топта шығармашылық белсенділік кеңейіп, жеке және топтық жобалар, драматизация және композициялық жұмыстар арқылы көрінеді.

Тәрбиеші шығармашылық дамуды ұйымдастырғанда балалардың қызығушылығын, жеке ерекшеліктерін, сондай-ақ топтық және жеке іс-әрекеттерін ескеруі қажет. Шығармашылық қабілеттерді дамыту баланың жан-жақты дамуына, өзін-өзі танып, әлеуметтік және танымдық дағдыларын жетілдіруіне септігін тигізеді.

1.3 Балабақшада оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастырудың әдістемелік негіздері.

Ойын технологиясының рөлі.

Мектепке дейінгі жас баланың дамуында ойын – негізгі іс-әрекет түрі болып табылады. Ойын технологиясы балалардың танымдық, сөйлеу, әлеуметтік-эмоционалдық, физикалық және шығармашылық қабілеттерін жан-жақты дамытуда шешуші рөл атқарады. Ойын арқылы бала қоршаған әлемді танып-біледі, өз эмоциясын білдіреді, қоғамдағы өз орнын анықтайды және жаңа дағдыларды меңгереді.

Ойын технологиясының негізгі артықшылықтары:

1) Танымдық даму:

- ойын арқылы жаңа білім мен дағдыларды меңгеру жеңілдейді;
- баланың логикалық ойлау, салыстыру, топтастыру және себеп-салдарлық байланыстарды түсіну қабілеттері дамиды;
- зерттеу және тәжірибе жасауға қызығушылық артады.

2) Сөйлеу тілін дамыту:

- рөлдік ойындар мен сценарийлік әрекеттер балалардың сөздік қорын кеңейтеді;
- өз ойын білдіру, сұрақ қою және жауап беру дағдылары қалыптасады;
- әңгімені құрастыру, мәтінді мазмұндау қабілеттері жетіледі.

3) Әлеуметтік-эмоционалдық даму:

- ойын балаларды топтық қарым-қатынасқа үйретеді, сыйластық және бірлескен әрекет дағдыларын дамытады;
- эмоцияны танып-білу, басқалардың сезімін түсіну және өз сезімін басқару мүмкіндігі артады;
- өз бетімен шешім қабылдау және жауапкершілікті сезіну қалыптасады.

4) Физикалық даму:

- қозғалыс ойындары ірі және ұсақ моториканы дамытады;
- координация, тепе-теңдік және төзімділік жетіледі;
- денсаулықты нығайтуға және энергияны тиімді жұмсауға жағдай жасайды.

5) Шығармашылық даму:

- қиял мен ойлау қабілеті ойын арқылы дамиды;
- рөлдік ойындар, драматизация, көркем-шығармашылық әрекеттер шығармашылық ойлауды жетілдіреді;

- бала өз эмоциясын, идеяларын және сезімін көркем түрде білдіреді.

Тәрбиешінің рөлі ойын технологиясында ерекше. Ол ойын әрекетін ұйымдастырады, қызығушылықты арттырады, қажетті бағыт береді және баланың жас ерекшеліктерін ескереді. Ойын әрдайым дамытушы мақсатта жүргізілуі керек, бала оны еркін және шығармашылық түрде қабылдауы қажет.

Қорыта айтқанда, ойын – мектепке дейінгі білім беру үдерісінің негізгі технологиясы, өйткені ол барлық даму бағыттарын кешенді түрде қамтып, баланың жан-жақты өсуіне жағдай жасайды.

Дамытушы орта құрудың маңызы.

Мектепке дейінгі жас баланың жан-жақты дамуының маңызды факторы – **қолайлы дамытушы ортаны құру**. Дамытушы орта – бұл баланың физикалық, психологиялық, танымдық, әлеуметтік және шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге жағдай жасайтын, қауіпсіз және ынталандыратын орта. Тәрбиеші үшін дамытушы ортаны тиімді ұйымдастыру – балалардың белсенді әрекетіне, өзін-өзі танып-білуіне және жаңа дағдыларды меңгеруіне жол ашу.

Дамытушы ортаның негізгі сипаттары:

1. Қауіпсіздік пен жайлылық:

- физикалық тұрғыдан қауіпсіз, жарақат алу қаупі аз;
- психологиялық тұрғыдан бала өзін сенімді, қорғалатын сезінуі;
- балалардың қызығушылығы мен белсенділігін арттыруға ыңғайлы ұйымдастырылған.

2. Танымдық дамуды қолдау:

- көрнекі құралдар, дидактикалық ойындар, тәжірибелік бұрыштар балалардың өз бетімен зерттеуіне мүмкіндік береді;
- әртүрлі оқу құралдары мен материалдар танымдық қызығушылықты арттырады;
- мәселелерді шешу және тәжірибелік әрекеттер арқылы ойлау дағдылары дамиды.

3. Әлеуметтік-эмоционалдық дамуды қамтамасыз ету:

- топтық және рөлдік ойындарға арналған аймақтар балалардың бірлескен іс-әрекетін қолдайды;
- қарым-қатынас жасауға, эмоцияларын білдіруге және басқаруға жағдай жасайды;
- балалардың әлеуметтік дағдылары мен өзара сыйластық сезімін қалыптастырады.

4. Физикалық дамуды ынталандыру:

- қимыл-қозғалысқа арналған кеңістік балалардың ірі және ұсақ моторикасын дамытуға мүмкіндік береді;
- спорттық және сергіту ойындары дене шынықтыру мен төзімділікті жетілдіреді.

5. Шығармашылық дамуды қолдау:

- көркем құралдар, музыкалық және драматизация бұрыштары шығармашылық қабілеттерді дамытады;
- қиял мен өзін-өзі білдіруге жағдай жасайды.

Дамытушы ортаны құру кезінде тәрбиеші балалардың жас ерекшеліктерін, қызығушылықтарын және жеке қажеттіліктерін ескеруі тиіс. Әр бұрыш немесе ойын аймағы нақты мақсатқа бағытталған, баланың белсенді іс-әрекетіне мүмкіндік беретіндей ұйымдастырылуы қажет.

Құрылымдық және ойластырылған дамытушы орта мектепке дейінгі кезеңдегі баланың жан-жақты дамуына, өзін-өзі тануына және болашақтағы оқу әрекеттеріне тиімді негіз қалыптастырады.

Тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі.

Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі – баланың жан-жақты дамуына тікелей ықпал ететін негізгі факторлардың бірі. Кәсіби құзыреттілік тәрбиешінің педагогикалық білімі, дағдылары, тәжірибесі және кәсіби мәдениетін қамтиды. Ол оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруға, баланың психологиялық, танымдық, әлеуметтік, шығармашылық және физикалық дамуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігінің негізгі компоненттері:

1. Педагогикалық құзыреттілік:

○ баланың жас ерекшеліктерін білу және оқу-тәрбие процесін соларға сәйкес ұйымдастыру;

○ әдістемелік құралдарды дұрыс қолдану, оқу жоспарларын тиімді құру;

○ тәрбиелік мақсатқа жету үшін әртүрлі педагогикалық тәсілдерді қолдану.

2. Психологиялық құзыреттілік:

○ баланың эмоциялық және әлеуметтік жағдайын түсіну;

○ қиындықтар мен қақтығыстарды психологиялық тұрғыдан шешу;

○ сенімді, қолдаушы және ынталандырушы қарым-қатынас орнату.

3. Креативтік және инновациялық құзыреттілік:

○ жаңа әдістемелер мен технологияларды қолдану;

○ шығармашылық, ойын және жобалық іс-әрекеттерді ұйымдастыру;

○ балаға танымдық қызығушылықты арттыру үшін инновациялық тәсілдерді енгізу.

4. Коммуникативтік құзыреттілік:

○ балалармен, ата-аналармен және әріптестермен тиімді қарым-қатынас орнату;

○ кері байланыс жасау, кеңес беру және ынтымақтастық дағдыларын қолдану;

○ топтық іс-әрекет барысында көшбасшылық қабілеттерді көрсету.

5. Әлеуметтік-құқықтық және этикалық құзыреттілік:

○ кәсіби этика мен моральдық нормаларды сақтау;

○ бала құқығын қорғау және оның қауіпсіздігін қамтамасыз ету;

○ педагогикалық тәжірибеде заңнамалық және нормативтік талаптарды орындау.

Тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігін дамыту – үздіксіз процесс. Ол кәсіби оқыту, тәжірибе алмасу, семинарлар мен тренингтер арқылы жетілдіріледі. Жоғары кәсіби құзыреттілік балаға жан-жақты дамуға жағдай жасап қана қоймай, мектепке дейінгі ұйымның оқу-тәрбие сапасын арттырады.

Тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі – мектепке дейінгі білім беру сапасының кепілі, баланың жеке және әлеуметтік дамуының негізгі факторларының бірі болып табылады.

II БӨЛІМ. ПРАКТИКАЛЫҚ ЖҰМЫСТАР ЖИНАҒЫ

2.1 Танымдық дамуға арналған практикалық жұмыстар.

Дидактикалық ойындар жинағы.

Дидактикалық ойындар – мектепке дейінгі жас балалардың танымдық, сөйлеу, әлеуметтік-эмоционалдық, шығармашылық және физикалық дамуын қамтамасыз ететін тиімді құрал. Олар баланың ойлау қабілетін, есте сақтауын, зейінін, қиялын және логикалық ойлауын жетілдіреді. Сонымен қатар, дидактикалық ойындар балаларға топта өзара қарым-қатынас жасауды, ережелерді сақтауды және бірлескен іс-әрекет дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.

Дидактикалық ойындардың негізгі ерекшеліктері:

- нақты мақсатқа бағытталған;
- баланың жас ерекшеліктеріне сәйкес;
- қызықты, шығармашылыққа ынталандыратын;
- ойын арқылы жаңа білім мен дағдыларды меңгеруге мүмкіндік беретін.

1. Танымдық дағдыларды дамытуға арналған ойындар.

• **«Сәйкесін тап»** – баланы заттарды, түстерді, пішіндерді сәйкестендіруге үйретеді.

• **«Қайсысы артық?»** – топтастыру және салыстыру арқылы логикалық ойлау қабілетін дамыту.

• **«Себеп-салдар»** – себеп-салдарлық байланысты түсінуге арналған ойындар.

2. Сөйлеу тілін дамытуға арналған ойындар.

• **«Сөздік қорды толықтыр»** – сурет бойынша жаңа сөздерді айту, сөйлем құрастыру.

• **«Әңгіме құрастыру»** – суреттерден оқиға құрастыру, сөздік пен сөйлем құрылымын жетілдіру.

• **«Қай сөз дұрыс?»** – дұрыс сөз тандау арқылы сөйлеу тілін қалыптастыру.

3. Әлеуметтік-эмоционалдық дамуға арналған ойындар.

• **«Сезімді таны»** – эмоцияларды көрсету, атау, түсіндіру арқылы эмоционалдық интеллектті дамыту.

• **«Достар көмектеседі»** – топтық тапсырмалар арқылы бірлескен іс-әрекет дағдыларын қалыптастыру.

• **«Рөлдік ойындар»** – әртүрлі әлеуметтік рөлдерді қабылдау және қарым-қатынас жасау.

4. Физикалық дамуға арналған ойындар.

• **«Қимылды тапсырмалар»** – жүгіру, секіру, тепе-теңдікті сақтау арқылы ірі моториканы дамыту.

- **«Қолдар мен саусақтар»** – ұсақ моториканы дамытуға арналған саусақ ойындары мен жұмбақтар.

- **«Сергіту сәттері»** – дене шынықтыру мен төзімділікті арттыруға арналған қозғалыс ойындары.

5. *Шығармашылық дамуға арналған ойындар.*

- **«Қиял әлемі»** – ертегі, әңгіме құрастыру арқылы қиял мен шығармашылық ойлауды дамыту.

- **«Көркем жұмыс»** – сурет, аппликация, мүсіндеу арқылы көркемдік қабілеттерді жетілдіру.

- **«Музыкалық ойындар»** – ырғаққа билеу, ән айту арқылы шығармашылық және эмоционалды дамуды қолдау.

Дидактикалық ойындар жинағы тәрбиешіге **күнделікті оқу-тәрбие қызметінде әр бағыт бойынша практикалық қолдау** береді. Ойындардың мазмұны баланың жас ерекшелігіне, дамуының деңгейіне және қызығушылығына сәйкес таңдалып, тиімді ұйымдастырылуы керек.

Логикалық ойлауды дамытуға арналған тапсырмалар.

Логикалық ойлау – баланың қоршаған әлемді жүйелі түрде түсінуіне, себеп-салдарлық байланыстарды ажырата білуіне және өз ойын дәлелді түрде жеткізуіне мүмкіндік беретін маңызды психикалық процесс. Мектепке дейінгі жас балалардың логикалық ойлауын дамытуға арналған тапсырмалар танымдық, шығармашылық және ойын элементтерін біріктіріп, қызығушылықты арттыруға бағытталған.

Логикалық ойлауды дамытуға арналған тапсырмалардың түрлері.

1. *Салыстыру және топтастыру тапсырмалары.*

- **«Қайсысы басқа?»** – суреттерден немесе заттардан ерекшеленетінін табу.
- **«Топтастыру»** – түстер, пішіндер, өлшемдері бойынша заттарды топқа бөлу.

- **«Сәйкесін тап»** – заттарды немесе суреттерді жұпқа қосу.

2. *Себеп-салдарлық байланыстарды түсіндіру.*

- **«Не болады егер...?»** – бір әрекетті жасағанда қандай нәтиже болатынын болжау.

- **«Қайсы дұрыс?»** – бірнеше нұсқадан дұрыс шешімді таңдау.

- **«Тәртіп бойынша орналастыру»** – оқиғаларды немесе суреттерді логикалық реттілікке қою.

3. *Мән-мағына мен логикалық тапсырмалар.*

- **«Қосып, азайт»** – заттар мен сандық мысалдарды салыстыру.

- **«Кім көп, кім аз?»** – сандар мен заттардың санын салыстырып, ең көп немесе ең азын табу.

- **«Үлгі бойынша жалғастыр»** – фигураларды немесе суреттерді белгілі бір үлгі бойынша толықтыру.

4. *Мәселе шешу және шығармашылық логика.*

- **«Қайсысы дұрыс орын?»** – заттарды дұрыс орынға қою немесе үйлестіру.

- **«Таңбаларды жалғау»** – фигура немесе сурет арасындағы байланыстарды табу.

• **«Қайсысы жетіспейді?»** – толық емес сурет немесе қатардан жетіспейтін элементті табу.

5. *Ойын арқылы логиканы дамыту.*

• **«Сұрақ-жауап»** – бір зат немесе оқиға туралы сұраққа жауап беру, салыстыру жасау.

• **«Құрастыру ойындары»** – конструктор, пазл, блоктар арқылы логикалық ойлау мен кеңістіктік түсінуді дамыту.

• **«Сиқырлы қорап»** – ішіндегі заттарды сипаттап, не екенін табу.

Ұсыныстар:

• Тапсырмалар әр жас тобына сәйкес берілуі керек: кіші топта қарапайым сәйкестендіру мен салыстыруға, ортаңғы топта логикалық байланысқа, ересек топта бірнеше қадамнан тұратын шешімдерге мән беріледі.

• Тапсырмалар ойын түрінде өткізіліп, қызығушылықты арттыру маңызды.

• Қиындық деңгейі біртіндеп артып, баланың ойлау қабілетін жүйелі түрде дамытуға бағытталуы тиіс.

Қарапайым тәжірибелер мен бақылау жұмыстары.

Мектепке дейінгі жас балалардың танымдық дамуын тиімді жетілдірудің бір жолы – қарапайым тәжірибелер мен бақылау жұмыстарын ұйымдастыру. Бұл әдіс балаларға қоршаған ортаны зерттеуге, құбылыстардың себеп-салдарын түсінуге және логикалық ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Тәжірибе мен бақылау балалардың өз әрекеттеріне қызығушылығын арттырып, өздігінен ізденуге баулиды.

Қарапайым тәжірибелер мен бақылау жұмыстарын ұйымдастыру принциптері:

1) Қауіпсіздік – барлық тәжірибелер тек қауіпсіз материалдар мен құралдарды қолдана отырып жүргізілуі керек.

2) Жас ерекшеліктері – тапсырмалар балалардың жасына, танымдық деңгейіне және мүмкіндіктеріне сәйкес болуы тиіс.

3) Қызығушылық – балалардың белсенділігін арттыру үшін тәжірибелер ойын элементтерімен ұйымдастырылуы керек.

4) Қорытындылау – тәжірибе нәтижесін балалармен бірге талдап, себеп-салдарын түсіндіру маңызды.

1. Танымдық тәжірибелер.

• **«Су мен мұз»** – балаларға су мен мұздың қасиеттерін салыстыру. Су қандай күйде? Мұз қалай ериді?

• **«Қанша су сыяды?»** – түрлі көлемдегі ыдыстарға суды құю арқылы көлем мен сыйымдылықты түсіндіру.

• **«Сапасы қандай зат?»** – түрлі материалдарды (қатты, жұмсақ, тегіс, құрғақ) сезіну арқылы топтау.

2. Табиғатты бақылау.

• **«Өсімдіктерді бақылау»** – топырақта себілген дәннің өсуін күнделікті бақылап, суретке түсіру.

• **«Жануарлардың әдеті»** – балықтар, құстар немесе кесіртке тәрізді үй жануарларын бақылау арқылы өмірлік процестерді түсіндіру.

- **«Күн мен ауа райы»** – күннің шығуы, жаңбыр, бұлтты күн сияқты құбылыстарды бақылау, график жасау.

3. *Қарапайым ғылыми эксперименттер.*

- **«Қанша зат бататынын көрейік»** – түрлі заттарды суға салып, олардың бататынын немесе жүзетінін бақылау.

- **«Түстерді араластырамыз»** – суға түрлі түсті бояулар қосып, жаңа түстерді анықтау.

- **«Ауа мен желді сезу»** – желқанат, желсорғыш құралдар арқылы ауа қозғалысын бақылау.

4. *Қорытынды жасау және талдау.*

- Балалар тәжірибе нәтижелерін суретпен немесе сөзбен бейнелейді.

- Тәрбиеші қорытынды жасауға бағыттайды: «Неліктен мұз еріп жатыр?» немесе «Қай зат суға батпайды?» деген сұрақтар арқылы ойлау дағдылары жетілдіріледі.

- Мұндай жұмыстар балалардың себеп-салдарлық байланыстарды түсінуіне, логикалық ойлауын дамытуға, танымдық қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу элементтері бар ойын-жаттығулар.

Мектепке дейінгі жас балалардың танымдық және шығармашылық дамуын қолдаудың тиімді тәсілі – зерттеу элементтері бар ойын-жаттығулар. Бұл ойындар баланы қоршаған ортаны өз бетінше зерттеуге, жаңа ақпаратты бақылап, салыстыруға, тәжірибелік әрекеттер арқылы қорытынды жасауға үйретеді. Зерттеу ойындары балаларда қызығушылықты, логикалық ойлауды, шығармашылық қабілеттерді және жауапкершілікті дамытады.

Зерттеу элементтері бар ойын-жаттығулардың негізгі принциптері:

1) **Қауіпсіздік:** барлық ойындар мен эксперименттер тек қауіпсіз материалдармен өткізіледі.

2) **Жас ерекшелігіне сәйкес:** ойындар балалардың жасына, танымдық және моторлық дамуына бейімделеді.

3) **Белсенділік:** балалар өз әрекеттері арқылы қорытынды жасайды, бақылау жүргізеді, сұрақтар қояды.

4) **Шығармашылық:** ойын барысында бала өзінің қиялын пайдаланып, жаңа шешімдер іздеуге ынталандырылады.

1. Танымдық зерттеу ойындары.

- **«Суды зерттейік»** – балаларға әртүрлі заттарды (тастар, ағаш, пластмасса) суға салып, бататынын немесе жүзетінін бақылау.

- **«Түстерді араластырамыз»** – суды бояумен араластырып, жаңа түстерді анықтау.

- **«Қайсысы ауыр?»** – әртүрлі заттарды қолмен ұстап, салыстыру, ауырлықты болжау.

2. Табиғат зерттеуге арналған ойындар.

- **«Жапырақтар мен гүлдер»** – әртүрлі жапырақтарды жинап, формасы, түсі, текстурасы бойынша салыстыру.

- **«Жануарларды бақылау»** – құстарды немесе үй жануарларын бақылап, олардың әрекеттерін сипаттау.

- **«Ауа райын зерттеу»** – күн, бұлт, жаңбыр, жел сияқты құбылыстарды бақылап, күнделікті кесте жасау.

3. *Қозғалыс арқылы зерттеу.*

- **«Қайсысы жылдам?»** – түрлі ойыншықтарды немесе балалардың қозғалысын салыстыру арқылы жылдамдықты бақылау.

- **«Тепе-теңдік зерттеуі»** – теңгерім сақтауды қажет ететін жолдар мен ойындар ұйымдастыру.

- **«Қайсысы биіктірек?»** – заттарды немесе блоктарды бір-біріне салыстырып, биіктігін өлшеу.

4. *Логикалық зерттеу ойындары.*

- **«Қайсысы келесі?»** – суреттер немесе фигуралар ретін толықтыру арқылы логикалық ойлауды дамыту.

- **«Болжа және тексер»** – балалар әрекетті болжайды, тәжірибе жүргізіп, нәтижесін тексереді.

- **«Себеп-салдар»** – заттарды немесе оқиғаларды ретімен орналастырып, себеп-салдарлық байланысты анықтау.

Ұсыныстар:

- Ойын-жаттығуларды топтық немесе жеке жүргізуге болады.

- Балаларға өз қорытындысын айтуға, бақылау журналын жүргізуге мүмкіндік беру маңызды.

- Тәрбиеші тек бағыт беруші ролін атқарып, бала өзінен-өзі ізденуге үйренеді.

- Ойындар әр жас тобына бейімделуі керек: кіші топта қарапайым бақылау, ортаңғы топта салыстыру, ересек топта бірнеше қадамдық логикалық эксперименттер өткізу.

2.2 Сөйлеу тілін дамытуға арналған әдістер мен жаттығулар.

Сөздік қорды дамытуға арналған ойындар.

Мектепке дейінгі жас балалардың сөйлеу тілін дамытуда сөздік қорды кеңейту – негізгі мақсаттардың бірі. Балалар жаңа сөздерді меңгеру, сөйлем құрастыру, өз ойын жеткізу арқылы коммуникативтік дағдыларын жетілдіреді. Сөздік қорды дамытуға арналған ойындар қызықты, шығармашылыққа ынталандыратын және танымдық элементтерді қамтитын болуы керек.

Сөздік қорды дамыту ойындарының негізгі принциптері:

1) **Қызықты форма:** ойын арқылы балалар жаңа сөздерді жеңіл меңгереді.

2) **Жас ерекшелігіне бейімделу:** ойын мазмұны балалардың жасына және дамуына сәйкес болады.

3) **Қайталау және бекіту:** жаңа сөздерді бірнеше жолмен қайталап қолдану арқылы есте сақтау күшейеді.

4) **Коммуникативтік әрекет:** ойын барысында балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, диалогқа түседі.

1. Сөздерді танып-білу және жаттау.

• **«Суретпен сәйкестендір»** – сурет бойынша заттардың атын айту, дұрыс сөзді сәйкестендіру.

• **«Не жетіспейді?»** – заттардың немесе суреттердің бір бөлігін көрсетіп, балалардан жетіспейтін сөзді айту.

• **«Таңбаларды ата»** – әріптер мен дыбыстар арқылы сөз құрастыруды үйрету.

2. Сөйлем құрастыру және баяндау.

• **«Әңгіме құрастыр»** – сурет бойынша оқиға құрастыру, сөйлемдермен баяндау.

• **«Кім не істеді?»** – суреттерден кейіпкердің әрекетін сипаттау арқылы сөйлем құру.

• **«Қайсы дұрыс сөйлем?»** – бірнеше сөйлемнен дұрыс мазмұнды табу.

3. Ойын арқылы сөздік қорды кеңейту.

• **«Сөздік қорап»** – қораптағы заттарды сипаттап, атын айту.

• **«Менің ойымша...»** – тақырып бойынша балалар өз ойларын айтып, жаңа сөздерді қолданады.

• **«Сөз жұмбақ»** – заттарды сипаттап, балалардан қандай зат екенін табуды сұрау.

4. Топтық және рөлдік ойындар.

• **«Сатып алу ойыны»** – дүкен, аспаз немесе дәрігер рөлінде жаңа сөздермен қарым-қатынас жасау.

• **«Саяхатқа шығу»** – елді мекендер, табиғат, жануарлар туралы жаңа сөздерді пайдалану.

• **«Қайтала және сөйлес»** – бір-біріне жаңа сөзді айтып, сөйлем құрастыру.

Ұсыныстар:

• Жаңа сөздерді енгізгенде, балалардың назарын аударып, сөздің мағынасын түсіндіру қажет.

• Сөздерді ойын түрінде қайталап, әртүрлі жағдайларда қолдануға мүмкіндік беру маңызды.

• Топтық ойындар арқылы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға ерекше көңіл бөлу керек.

• Қиындық деңгейі жас ерекшелігіне қарай өзгеріп, жаңа сөздерді меңгеруге біртіндеп бағытталуы тиіс.

Әңгімелеу және ертегі құрастыру әдістері.

Мектепке дейінгі жас балалардың **сөйлеу тілін, қиялын және шығармашылық қабілеттерін дамытуда** әңгімелеу және ертегі құрастыру әдістері маңызды рөл атқарады. Бұл әдістер балаларға өз ойларын еркін жеткізуге, оқиға құрылымын түсінуге, логикалық және шығармашылық ойлау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Әңгімелеу және ертегі құрастырудың негізгі мақсаттары:

1) Сөйлеу тілін дамыту: сөздік қор, сөйлем құрау, баяндау дағдыларын жетілдіру.

2) Логикалық ойлауды дамыту: оқиға желісін, себеп-салдарлық байланыстарды түсіну.

3) Шығармашылық қабілетті дамыту: қиял мен фантазияны қолдана отырып жаңа ертегі немесе оқиға құру.

4) Әлеуметтік дағдыларды жетілдіру: топта бірлесіп ойлап, пікір алмасу, тыңдау дағдыларын дамыту

1. Әңгімелеу әдістері.

• Сурет арқылы әңгімелеу: балаларға бірнеше сурет ұсынылып, олардан оқиғаны баяндау сұралады.

• Құрақ-сөз әдісі: әр балаға оқиға элементі (кейіпкер, зат, орын) беріледі, кейін олар бірігіп әңгіме құрайды.

• Қайталау әдісі: тәрбиеші әңгіме айтып береді, балалар негізгі бөліктерін қайталап, өз сөздерімен баяндауға үйренеді.

2. Ертегі құрастыру әдістері.

• Қадамдық құрастыру: бала ертегіні бастан-аяқ жоспарлап, әр қадамда оқиғаның бір бөлігін құрады (кіріспе, негізгі бөлік, аяқтау).

• Кілт сөздер әдісі: балаға 5–6 кілт сөз беріледі, осы сөздерді қолданып өз ертегісін құрастырады.

• Рөлдік ойын арқылы ертегі: балалар кейіпкерлердің рөлін ойнап, оқиғаны бірге құрастырады.

3. Практикалық ұсыныстар.

• Әңгімелеу мен ертегі құрастыру сабақтарын топтық және жеке жүргізуге болады.

• Бастапқы кезеңде қысқа және қарапайым әңгімелерден бастау қажет.

• Балалардың қиялын ынталандыру үшін ертегілерге жаңа кейіпкерлер, орындар, оқиға желілерін қосуға мүмкіндік беру.

• Әңгімелеу мен ертегі құрастыру кезінде балалардың ойларын тыңдап, қолдау көрсету, тілдік және логикалық қателіктерді түзету.

4. Әр жас тобына ерекшелігі.

• Кіші топ: қарапайым сюжет, суреттер арқылы баяндау, қысқа әңгімелер.

• Ортаңғы топ: оқиға желісін жоспарлау, кейіпкерлердің әрекетін сипаттау, кілт сөздермен ертегі құрастыру.

• Ересек топ: толық ертегілерді немесе әңгімелерді өздігінен құрастыру, топпен бірге драматизация жасау.

Артикуляциялық жаттығулар.

Мектепке дейінгі жас балалардың сөйлеу тілін дұрыс дамыту үшін артикуляциялық жаттығулар маңызды рөл атқарады. Олар ауыз, ерін, тіл және жақ бұлшықеттерін жаттықтыру арқылы дыбыстарды дұрыс айтуға, сөздерді дұрыс және анық сөйлеуге мүмкіндік береді. Артикуляциялық жаттығулар сөйлеу дағдыларын жетілдірумен қатар, сөйлеу тілінің дамуына, зейін мен есте сақтау қабілетіне де оң әсер етеді.

Артикуляциялық жаттығулардың негізгі мақсаттары:

1) Дыбыстарды айқын және дұрыс айтуға үйрету.

- 2) Сөйлеу бұлшықеттерін нығайту.
- 3) Баланың сөздік қорын тиімді қолдануға көмектесу.
- 4) Тілдік және ауыз қимылдарының үйлесімділігін дамыту.

1. Ерін мен ауызға арналған жаттығулар.

- «Тым-тым» – ерінді шынықтыру үшін, ерінді түйіп, ашып-жабу.
- «Үлпілдету» – ауыз арқылы ауаны үрлеу, қағаз немесе жеңіл шарикті қозғалысқа келтіру.
- «Құйрық қозғалысы» – ерінмен түрлі пішіндер жасау («дөңгелек», «тік сызық», «құйрық»).

2. Тілге арналған жаттығулар.

- «Тілді шығару» – тілдің ұшын әртүрлі бағытқа қозғау (солға, оңға, жоғары, төмен).
- «Тіл-желін» – тілді шеңбер бойымен айналдыру, «сағат тілі» бойынша қозғау.
- «Тілмен сурет салу» – тілдің ұшымен ауыз ішіндегі ойықтарды, тістердің сыртын «суреттеу».

3. Дыбыстарды жаттықтыруға арналған ойындар.

- «Сөйлем құру» – бір дыбыстан басталатын сөздерден қысқа сөйлем құру.
- «Эхо ойыны» – тәрбиешінің айтқан дыбысын бала қайталап айту.
- «Дыбысты тауып ал» – суреттегі заттарды көрсетіп, бастапқы дыбысын айту.

4. Біріктірілген жаттығулар.

- «Қызыл, жасыл, сары» – әр дыбысқа сәйкес ерін мен тіл жаттығуларын орындау.
- «Қимылмен айту» – дыбысты айтқан кезде бас, қол, көз қимылын қосу.
- «Сөздерді қозғалту» – әр сөзді әр түрлі ырғақпен, ұзақтықпен айту.

Ұсыныстар:

- Артикуляциялық жаттығуларды күнделікті сабаққа енгізу, 5–7 минуттан бастау жеткілікті.
- Жаттығулар ойын түрінде, қызықты түрде өтуі керек, мысалы, «шарды үрлеу» немесе «тұмсықпен ұстау» сияқты.
- Балалардың жас ерекшелігіне қарай қарапайымнан күрделіге дейін жаттығуларды біртіндеп енгізу.
- Дыбысты дұрыс айтпаған жағдайда балаға қолдау көрсету, қателікті көрсетіп, түсіндіру.

Көркем әдебиетпен жұмыс үлгілері

Мектепке дейінгі жас балалардың сөйлеу тілін, ойлау қабілетін, қиялын және шығармашылық қабілетін дамытуда көркем әдебиет маңызды рөл атқарады. Балалар ертегі, әңгіме, өлеңдер арқылы жаңа сөздер мен сөйлем құрылымын меңгереді, сюжеттерді түсінеді, моральдық және әлеуметтік құндылықтарды игереді.

Көркем әдебиетпен жұмыс мақсаттары:

- 1) Сөйлеу тілін және сөздік қорды дамыту.
- 2) Оқиға желісін түсіну және баяндау дағдыларын жетілдіру.
- 3) Баланың қиялын, шығармашылық ойлауын дамыту.
- 4) Әлеуметтік-эмоционалдық құндылықтарды түсіндіру.

1. Ертегі және әңгімелермен жұмыс үлгілері.

Үлгі 1: «Сурет арқылы ертегі»

- Балаларға бірнеше сурет көрсетіледі.
- Тәрбиеші сұрақ қояды: «Бірінші не болды? Кейін не істеді? Қорытынды қалай болды?»

- Балалар суреттер бойынша қысқа әңгіме құрады.

Үлгі 2: «Кілт сөздермен ертегі құрастыру»

- Тәрбиеші 5–6 сөзді (мысалы: құс, орман, жаңбыр, дос, ағаш) береді.
- Балалар осы сөздерді пайдаланып, ертегіні өз сөздерімен құрайды.

Үлгі 3: «Рөлдік ертегі»

- Балалар кейіпкерлердің рөлін алады.
- Бір-бірімен диалог арқылы ертегінің сюжетін көрсетеді.

2. Өлеңдермен жұмыс үлгілері.

Үлгі 1: «Қайталау және орындау»

- Тәрбиеші өлеңді оқиды, балалар бірге қайталайды.
- Өлеңді мәнерлеп оқу, ырғақпен айту арқылы артикуляция мен есте сақтау дағдылары дамиды.

Үлгі 2: «Өлеңге қозғалыс қосу»

- Өлеңдегі кейбір сөздерге қозғалыс белгіленеді.
- Балалар сөзді айта отырып, сәйкес қозғалысты орындайды.

Үлгі 3: «Сөздерді ауыстыру»

- Өлеңдегі кейбір сөздерді балалармен бірге ауыстырып, жаңа сөздермен оқу.

- Сөйлеу тілін байытуға және қиялын дамытуға мүмкіндік береді.

3. Практикалық ұсыныстар.

- Көркем әдебиетпен жұмыс әрдайым ойын мен қызығушылық элементтерімен өтуі керек.

- Әңгіме немесе өлеңдерді қысқаша, түсінікті түрде таңдау, жас ерекшелігіне бейімдеу қажет.

- Балаларды сұрақтар қоюға, оқиға туралы пікір айтуға ынталандыру керек.

- Әдебиетке сүйіспеншілікті арттыру үшін оқылған шығарманы бейнелеу немесе рөлдік ойын арқылы көрсету ұсынылады.

2.3 Әлеуметтік-эмоционалдық дамуға арналған жұмыстар.

Қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру ойындары.

Мектепке дейінгі жас балалардың әлеуметтік-эмоционалдық дамуы қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру арқылы жетілдіріледі. Балалар топ ішінде өз ойларын білдіруді, естігенді түсінуді, бір-бірімен сыйластықта әрекет жасауды

үйренеді. Қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру ойындары балаларға эмоцияларын білдіру, өзара түсіністік орнату және бірлескен іс-әрекет дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Мақсаттары:

- 1) Өз ойы мен сезімін дұрыс жеткізу қабілетін дамыту.
- 2) Тыңдау және бір-бірін түсіну дағдыларын қалыптастыру.
- 3) Эмоцияларды тану және басқару қабілетін жетілдіру.
- 4) Бірлескен іс-әрекет пен топтық ынтымақтастықты дамыту.

1. Рөлдік ойындар.

• **«Дүкенде сатып алу»** – балалар әртүрлі рөлдер ойнап, сату мен сатып алу арқылы сөздік қорын және сыпайылық сөздерді пайдалану дағдыларын жетілдіреді.

• **«Отбасы»** – отбасы мүшелерінің рөлін ойнап, бір-біріне көмектесу, сыйластыққа үйрету.

• **«Медициналық кабинет»** – дәрігер мен науқас рөлінде қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

2. Командалық ойындар.

• **«Кім бірінші?»** – тапсырманы топ болып шешу, бірігіп әрекет жасау.

• **«Қол ұстасып өту»** – топтық тапсырманы бірге орындау арқылы бірлескен іс-әрекет дағдыларын дамыту.

• **«Сөз шеңбері»** – әр бала бір-біріне кезекпен сөз немесе сөйлем қосып, әңгіме құрады.

3. Эмоцияны тануға арналған ойындар.

• **«Кім қандай сезімде?»** – балаларға эмоцияларды көрсететін карточкалар беріледі, олар оны танып, сипаттайды.

• **«Сезімдер театрі»** – әр бала белгілі эмоцияны рөл арқылы көрсетеді, қалғандары оны табады.

• **«Қуаныш немесе мұң?»** – әр оқиғаға бала қандай эмоциямен жауап беретінін талқылайды.

4. Сипаттау және сұрақ-жауап ойындары.

• **«Менің досым кім?»** – балалар бір-бірін сипаттап, жақсы қасиеттерін айту.

• **«Сұраққа жауап бер»** – топқа белгілі бір тақырыпқа қатысты сұрақ қойылады, балалар кезекпен жауап береді.

• **«Кім қандай сөз қолданды?»** – сөйлеу әдебін және сыпайылық сөздерді қолдануға үйрету.

Ұсыныстар:

• Ойындарды күнделікті оқу-тәрбие жұмысына енгізу маңызды.

• Балалардың бір-бірін тыңдауын және құрметтеуді дамытуға ерекше көңіл бөлу керек.

• Қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру ойындары әр жас тобына сәйкес бейімделуі қажет:

- кіші топта қарапайым рөлдік ойындар мен эмоцияны таныстыру;

- ортаңғы топта қарапайым топтық тапсырмалар мен әңгімелесу;
- ересек топта бірнеше кадамдық командалық ойындар мен рөлдік сценкалар.

- Балаларды сыйластық, мейірімділік, сенім сияқты құндылықтарды қолдануға ынталандыру.

Эмоцияны тану және басқару жаттығулары.

Мектепке дейінгі жас балалардың әлеуметтік-эмоционалдық дамуының маңызды бөлігі – өз эмоцияларын тану, түсіну және басқару дағдыларын қалыптастыру. Бұл қабілет балаларға қақтығыстарды болдырмауға, өз сезімдерін білдіруге, басқа адамдардың эмоциясын түсінуге көмектеседі. Эмоцияны тану мен басқару жаттығулары ойын түрінде өтіп, балалардың қызығушылығын арттырады.

Мақсаттары:

- 1) Балаларға негізгі эмоцияларды тануға үйрету: қуаныш, реніш, қорқыныш, таңданыс, ашу.
- 2) Өз эмоциясын дұрыс білдіру және басқару дағдыларын дамыту.
- 3) Басқа адамдардың эмоциясын түсіну қабілетін жетілдіру.
- 4) Қарым-қатынаста сыпайылық пен эмпатияны қалыптастыру.

1. Эмоцияны тануға арналған жаттығулар.

- «Қай эмоция?» – балаларға эмоцияларды бейнелейтін карточкалар немесе суреттер беріледі, олар сезімнің атын айтады.

- «Мимика театрі» – әр бала белгілі эмоцияны бет-әлпетімен көрсетеді, қалғандары оны таниды.

- «Эмоциялық көзілдірік» – ойнау арқылы әр оқиғаға сәйкес эмоцияны таңдау.

2. Эмоцияны басқаруға арналған жаттығулар.

- «Тыныштық секундтары» – балаларға 10 секунд тыныштық ұстап, дем алу арқылы эмоцияны бақылауды үйрету.

- «Сезімді суреттеу» – бала өз сезімін сурет арқылы көрсетеді, кейін оны сөзбен сипаттайды.

- «Қиындықты жеңу» – ойын немесе әңгіме арқылы қиын эмоцияларды қалай жеңуге болатынын талқылау.

3. Рөлдік ойындар.

- «Досыма көмектесейік» – бір бала рөлде қиын эмоцияны сезінеді, басқа бала оған қолдау көрсетеді.

- «Эмоциялар саяхаты» – әр оқиғаға сәйкес эмоцияны көрсету және оны басқару тәсілдерін ойлау.

- «Таңдау ойыны» – балаларға бір оқиға беріледі, әрқайсысы сезімін анықтап, дұрыс әрекет таңдайды.

4. Практикалық ұсыныстар:

- Эмоцияларды тану мен басқаруды күнделікті сабаққа қосу маңызды, әсіресе топтық ойындар кезінде.

- Балаларға өз сезімдерін сөзбен айтуға, өз эмоциясын бақылауды үйретуге басымдық беру қажет.

- Жаттығулар әр жас тобына бейімделуі керек:

- кіші топ – негізгі эмоцияларды танып білу;
- ортаңғы топ – эмоцияны сипаттау және жеңіл басқару әдістерін қолдану;
- ересек топ – эмоцияны талдау, қиын сезімдерді шешу стратегияларын үйрену.

- Тәрбиеші әрдайым балаларға қолдау көрсетіп, эмоцияларын дұрыс білдіруге бағыттайды.

Рөлдік ойындар.

Мектепке дейінгі жас балалардың әлеуметтік, эмоционалдық және коммуникативтік дамуы рөлдік ойындар арқылы тиімді жетілдіріледі. Бұл ойындар балаларға өз сезімдерін білдіру, басқа адамдардың рөлін түсіну, топпен бірлесіп әрекет жасау, шығармашылық ойлау және сөйлеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Рөлдік ойындардың мақсаты:

- 1) Балалардың әлеуметтік-қатынастық дағдыларын дамыту.
- 2) Коммуникативтік және сөйлеу қабілеттерін жетілдіру.
- 3) Шығармашылық ойлау және қиял қабілетін дамыту.
- 4) Балаларды өз сезімдері мен эмоцияларын дұрыс білдіруге үйрету.

1. Танымдық және қызметтік рөлдік ойындар.

- «Дүкен» – балалар сату және сатып алу рөлін ойнайды; сан, түс, зат аттарын қолдану арқылы танымдық дағдылар дамиды.

- «Мектеп» – мұғалім мен оқушы рөлін ойнау арқылы әлеуметтік тәртіп пен коммуникация үйретіледі.

- «Дәрігерлік кабинет» – дәрігер мен науқас рөлдері, қарапайым медициналық білім мен көмектесу дағдыларын меңгерту.

2. Қиялға негізделген рөлдік ойындар.

- «Сиқырлы ел» – балалар ертегі кейіпкерлерін ойнап, оқиғаларды бірге құрайды.

- «Жануарлар әлемі» – әр бала жануар рөлін алады, олардың мінез-құлқы мен әрекеттерін бейнелейді.

- «Космонавттар» – ғарышқа саяхат тақырыбында ойын, зерттеу және қиял қабілетін дамыту.

3. Эмоцияны және қарым-қатынасты дамытуға арналған рөлдік ойындар.

- «Досыма көмектесемін» – бір бала қиын жағдайдағы рөлді ойнайды, басқа бала қолдау көрсетеді, эмпатия дамиды.

- «Эмоциялық театр» – әр бала белгілі эмоцияны бейнелейді, қалғандары оны табады.

- «Әріптестік» – балалар бір тапсырманы бірге орындап, өз рөлін түсінеді және жауапкершілікті меңгереді.

4. Практикалық ұсыныстар:

- Рөлдік ойындарды топтық және жеке жүргізуге болады.

- Ойын тақырыбын балалардың қызығушылығына және жас ерекшелігіне қарай таңдау қажет:

- кіші топ – қарапайым қызметтік ойындар;
- ортаңғы топ – қиялға негізделген ойындар;
- ересек топ – күрделі сценарийлер, бірнеше рөлдер, драматизация.

- Балаларды өз ойларын еркін білдіруге, рөлге кіріп әрекет жасауға ынталандыру.

- Рөлдік ойындардан кейін оқиға талқыланып, эмоциялар мен әрекеттер түсіндіріледі, балалар өз тәжірибесін қорытындылайды.

Әдептілік пен сыйластыққа баулу тапсырмалары.

Мектепке дейінгі жас балаларды әдептілік пен сыйластыққа баулу – олардың әлеуметтік-қатынастық және эмоционалдық дамуының маңызды бөлігі. Балаларға сыпайылық сөздерді қолдануды, ересектер мен бір-біріне құрмет көрсету дағдыларын, топтық ережелерді сақтау қабілетін дамыту қажет. Әдептілік пен сыйластыққа баулу тапсырмалары ойын, әңгімелесу, рөлдік әрекеттер арқылы жүзеге асады.

Мақсаттары:

1. Балаларға сыпайылық сөздер мен сөйлеу әдебін үйрету.
2. Бір-біріне құрмет көрсету, тыңдау және сөз кезегін сақтау дағдыларын дамыту.
3. Топтық ережелерді сақтау және ортақ іс-әрекетке бейімделу.
4. Эмпатия мен мейірімділікті қалыптастыру.

1. Ойын арқылы баулу.

- «Сыпайылық шеңбері» – балалар бір-біріне сыпайылық сөздер айтады («рахмет», «кешіріңіз», «қош келдіңіз»).

- «Досқа көмектесейік» – бір-біріне көмек көрсетіп, дұрыс мінез-құлық үлгілерін көрсету.

- «Қайырымдылық пазлы» – топпен бірге тапсырманы орындау арқылы әр бала бір-біріне қолдау көрсетеді.

2. Рөлдік ойындар.

- «Дүкенде сыйластық» – сатып алушы мен сатушы рөлінде бір-бірімен сыпайы қарым-қатынас жасау.

- «Отбасы» – үй жағдайында ата-анамен, бауырларымен сыйластық пен әдептілік әрекеттерін көрсету.

- «Мектеп» – мұғалім мен оқушы рөлінде сөйлесу әдебін үйрету.

3. Әңгімелесу және талқылау.

- «Жақсы мінез-құлық» – балаларға әртүрлі жағдайлар ұсынылады, олар қандай әрекет сыпайы екенін талқылайды.

- «Досыммен қалай сөйлесемін?» – балалар өз тәжірибелерін айтып, дұрыс сөздерді қолдануды үйренеді.

- «Қандай сөздер жарайды?» – дұрыс және бұрыс сөздерді салыстырып, дұрыс сөйлеу әдебін меңгеру.

4. Практикалық ұсыныстар:

- Әдептілік пен сыйластыққа баулу тапсырмаларын күнделікті сабаққа енгізу, балаларға әр жағдайды тәжірибеден өткізу маңызды.
- Балаларды әрдайым қолдап, сыпайылықты үлгі ретінде көрсету қажет.
- Тапсырмалар әр жас тобына бейімделуі керек:
 - кіші топ – қарапайым сыпайылық сөздер мен іс-әрекеттер;
 - ортаңғы топ – рөлдік ойындар мен диалог;
 - ересек топ – топтық талқылау, күрделі сценарийлер, даулы жағдайларды шешу.
- Оқу барысында балаларға эмпатия, мейірімділік, бір-бірін қолдау сияқты құндылықтарды үнемі көрсету.

2.4 Физикалық дамуға арналған іс-әрекеттер.

Қимылды ойындар жинағы.

Мектепке дейінгі жас балалардың физикалық дамуы, моторикасы және жалпы дене бітімі қимылды ойындар арқылы тиімді жетілдіріледі. Қимылды ойындар балаларға дене бұлшықеттерін нығайту, тепе-теңдікті сақтау, координацияны дамыту, топтық ынтымақтастыққа үйрету сияқты дағдыларды қалыптастыруға көмектеседі. Сонымен қатар, бұл ойындар балалардың шығармашылық ойлауын және эмоционалдық көңіл-күйін көтереді.

Мақсаттары:

1. Дене бұлшықеттерін және қимыл үйлесімділігін дамыту.
2. Балалардың төзімділігін, жылдамдығын және реакциясын жетілдіру.
3. Топта бірлесіп әрекет ету және қарапайым ережелерді сақтау дағдыларын қалыптастыру.
4. Балалардың көңіл-күйін көтеру, энергиясын тиімді жұмсау.

1. Қарапайым қозғалыс ойындары.

• «Көтеріліп, түсу» – балалар орындарынан тұрып, қолдарын жоғары көтеріп, төмен отырады; ырғаққа үйлесімді қайталау.

• «Жануарлар қимылы» – балалар әр түрлі жануарды (қоян, түлкі, піл) бейнелейді, қозғалысты қайталау.

• «Шарды аулау» – жеңіл шарларды секіру немесе ұстап алу арқылы қимыл-қозғалысты дамыту.

2. Координация мен теңгерімді дамыту ойындары.

• «Теңселме!» – еденде сызылған жолмен жүру немесе сым бойымен жүру, теңгерімді сақтау.

• «Қайда барамын?» – белгі бойынша жүру: алға, артқа, қадамдап, секіріп.

• «Бір-біріңді қуалау» – топтық ойын, қимыл мен жылдамдықты үйлестіру.

3. Командалық қимылды ойындар.

• «Шарды жеткіз» – топтық тапсырма: шарды белгіленген орынға бірге жеткізу.

• «Қай топ тез?» – жарыс түріндегі ойын, балалар әр топқа бөлініп, тапсырманы бірге орындайды.

- «Құрылысшылар» – балалар бірлесіп белгілі нысанды құруға арналған қозғалыс жаттығулары.

4. Қиял және шығармашылық қимылды ойындар.

- «Сиқырлы саяхат» – қиялға негізделген қозғалыс, мысалы, ғарышқа саяхат жасау, орманда серуендеу.

- «Табиғатпен ойнау» – жел, жаңбыр, ағаш сияқты табиғат элементтерін қимыл арқылы бейнелеу.

- «Таңғажайып жануарлар» – әр бала ойдан шығарылған жануарды бейнелейді, басқа балалар оны табады.

Практикалық ұсыныстар:

- Қимылды ойындарды күнделікті сабаққа немесе ашық ауада өткізу балалардың денсаулығына пайдалы.

- Ойындарды жас ерекшелігіне қарай бейімдеу:

- кіші топ – қарапайым қозғалыс және жануарлар қимылы;
- ортаңғы топ – теңгерімді және координациялық ойындар;
- ересек топ – күрделі командалық және қиялға негізделген ойындар.

- Балаларға қозғалысты дұрыс орындауды көрсету және қолдау көрсету қажет.

- Ойындарды қызықты, музыкамен немесе дыбыстық сигналдармен байыту мотивацияны арттырады.

Сергіту сәттері.

Мектепке дейінгі жас балалардың дене, зейін және көңіл-күйін көтеру үшін сабақ барысында немесе күнделікті тәрбие жұмыстары кезінде сергіту сәттерін ұйымдастыру өте маңызды. Сергіту сәттері балалардың шаршауын жеңілдетіп, зейінін шоғырландыруға, қимыл-қозғалыс дағдыларын дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, бұл сәттер эмоционалды тұрақтылықты арттырып, шығармашылық белсенділікті ынталандырады.

Мақсаттары:

- 1) Балалардың денесін сергіту және қимыл үйлесімділігін дамыту.
- 2) Зейін мен көңіл-күйін көтеру, шаршауды азайту.
- 3) Энергияны тиімді жұмсау арқылы сабаққа белсенді қатыстыру.
- 4) Қимыл-қозғалыс арқылы эмоциялық релаксацияны қамтамасыз ету.

1. Қарапайым сергіту жаттығулары.

- «Қол-аяқ қозғалысы» – қол мен аяқтарды жоғары көтеру, айналдыру, жүгіру немесе секіру.

- «Жел мен бұлт» – қолды жел сияқты ирек қозғалысқа келтіру, басыңызды бұлттай айналдыру.

- «Қоян-құмырсқа» – қоян сияқты секіру, құмырсқадай жылжу, зейінді және көңілді ойын.

2. Қиялға негізделген сергіту сәттері.

- «Сиқырлы орман» – балалар ормандағы жануарларды бейнелей отырып қозғалады: түлкі жүреді, қоян секіреді, піл басын тербетеді.

- «Ғарыш саяхаты» – балалар қиялдағы ғарышкерлер секілді қозғалады, «жұлдыздарға» қолдарын созады, секіреді.

- «Табиғат элементтері» – желді бейнелеу, жаңбырдан секіру, күнді қарсы алу қозғалыстарымен орындау.

3. Командалық және топтық сергіту ойындары.

- «Шарды жеткіз» – топтық жарыс, балалар шарды белгіленген орынға бірге жеткізеді.

- «Қарама-қарсы қозғалыс» – бір топ солға, екінші топ оңға қозғалады; үйлесімді әрекет арқылы топтық ынтымақтастық дамиды.

- «Қимылды эстафета» – тапсырманы топпен орындау, жылдамдық, зейін және бірлескен әрекет дамиды.

4. Практикалық ұсыныстар:

- Сергіту сәттері әр сабақ арасында 3–5 минуттан, күн ішінде 2–3 рет ұйымдастырылуы мүмкін.

- Балалардың жас ерекшелігіне сәйкес қарапайымнан күрделіге дейін жаттығулар таңдалуы керек:

- кіші топ – жеңіл қозғалыстар, жануарларды бейнелеу;
- ортаңғы топ – қимылды ойындар мен эстафеталар;
- ересек топ – топтық және қиялға негізделген қозғалыс сәттері.

- Музыка немесе ырғақты дыбыс құралдарын қолдану қызығушылықты арттырады.

- Тәрбиеші әрқашан балаларға қолдау көрсетіп, қозғалысты дұрыс орындауды көрсетуі қажет.

Таңертеңгілік жаттығулар.

Мектепке дейінгі жас балалардың күндізгі белсенділігін арттыру, физикалық және психикалық сергіту, энергия жинау үшін таңертеңгілік жаттығулар маңызды орын алады. Бұл жаттығулар балаларды ойынға, сабаққа немесе оқу-тәрбие жұмысына дайындайды, моторикасын дамытады және көңіл-күйін көтереді.

Мақсаттары:

1) Балалардың денесін сергіту және бұлшықеттерін жұмылдыру.

2) Қан айналымын, тыныс алу жүйесін және жалпы физикалық дайындықты жақсарту.

3) Күні бойы белсенді болуға қажетті энергия мен көңіл-күйді қалыптастыру.

4) Балаларды ұқыптылық, тәртіп және бірігіп әрекет ету дағдыларына баулу.

1. Қарапайым жаттығулар.

- «Қол-аяқ қозғалысы» – қолды жоғары көтеріп, төмен түсіру, алақан мен саусақтарды жаттықтыру.

- «Басы мен денені айналдыру» – бас пен иықты айналдырып, мойынды жұмылдыру.

- «Қимыл-қозғалыс» – орындарынан тұрып, жеңіл секіру, қадамдап жүру.

2. Демалыс пен тыныс алу жаттығулары.

- «Терең тыныс алу» – қолды жоғары көтеріп, терең дем алып, баяу шығару.
- «Жел мен бұлт» – дем шығару кезінде қолды әр бағытқа қозғалту, деммен қимылды үйлестіру.

- «Сәулелер жаттығуы» – денені жайлап созып, қолдарды әр бағытқа көтеру, жеңіл сергіту.

3. Қиялға негізделген таңертеңгілік жаттығулар.

- «Жануарлар әлемі» – қоян, піл, құс сияқты жануарларды бейнелеу, қозғалыс арқылы денені жұмылдыру.

- «Табиғат элементтері» – жел, жаңбыр, күн сияқты элементтерді қол мен дене қозғалысымен көрсету.

- «Ғарыш саяхаты» – балалар қиялдағы ғарышкерлер ролінде қозғалады: секіру, жүгіру, қолдарын созу.

4. Топтық және командалық жаттығулар.

- «Эстафета» – топпен бірге тапсырманы орындау, жылдамдық пен үйлесімділікті дамыту.

- «Қарсыластық қозғалыс» – бір топ алға, екінші топ артқа қозғалады; үйлесімді әрекет дағдыларын қалыптастыру.

- «Шарды жеткіз» – топтық ойын, шарды белгіленген орынға бірге жеткізу.

Практикалық ұсыныстар:

- Таңертеңгілік жаттығулар әр сабақ алдында немесе таңғы мезгілде 5–7 минуттан өткізіледі.

- Жаттығулар жас ерекшелігіне қарай бейімделуі қажет:

- кіші топ – қарапайым қозғалыстар мен қимылды ойындар;
- ортаңғы топ – координация мен теңгерімді дамыту жаттығулары;
- ересек топ – күрделі қозғалыс сәттері мен топтық ойындар.

- Музыка немесе ырғақты дыбыс құралдарын қолдану қызығушылықты арттырады.

- Тәрбиеші әр жаттығуды қадам-қадамымен көрсету, қолдау көрсету және қауіпсіздікке назар аудару қажет.

Дене шынықтыру элементтері бар ойындар.

Мектепке дейінгі жас балалардың дене дамуы, бұлшықеттерін нығайту, координация мен тепе-теңдікті жетілдіру үшін ойын түрінде дене шынықтыру элементтерін қосу өте тиімді. Мұндай ойындар балаларға қозғалыс дағдыларын жетілдіру, энергияны жұмсау, топтық әрекетте үйлесімділікті дамыту және көңіл-күйін көтеру сияқты артықшылықтар береді.

Мақсаттары:

- 1) Балалардың дене бұлшықеттерін дамыту және моторикасын жетілдіру.
- 2) Қозғалыс үйлесімділігін, тепе-теңдік пен жылдамдықты дамыту.
- 3) Топтық ынтымақтастық және командалық іс-әрекет дағдыларын қалыптастыру.
- 4) Балалардың эмоционалды белсенділігін арттыру және көңіл-күйін көтеру.

1. Қарапайым физикалық ойындар.

- «Секірткі секіруі» – балалар алға-артқа, бүйірге секіреді, бұлшықет күшін және координацияны дамытады.

- «Қоян секіру» – екі аяқпен секіру, тепе-теңдікті сақтау және аяқ бұлшықеттерін нығайту.

- «Жұлдызша» – қол мен аяқтарды ашып, кеңінен секіру, жалпы дене қозғалысын дамыту.

2. Координация және теңгерімді дамыту ойындары.

- «Теңселме!» – еденде сызылған жолмен немесе сым бойымен жүру, тепе-теңдікті сақтау.

- «Қойшы мен қозылар» – бір топ қозылар рөлін ойнап, қойшыдан қашады; жылдамдық пен реакция дамиды.

- «Тас пен өзен» – «тас» деп белгіленген аймаққа секіру, «өзеннен» аулақ болу, координацияны жетілдіру.

3. Командалық ойындар.

- «Шарды жеткіз» – топтық тапсырма: шарды белгіленген орынға бірге жеткізу; бірлескен іс-әрекет дамиды.

- «Эстафета» – әр бала өз бөлігін орындап, тапсырманы топпен аяқтау, жылдамдық пен командалық ынтымақтастықты дамыту.

- «Қорған» – бір топ қорғанды қорғаса, екінші топ «қорғанға» жетуге тырысады; қозғалыс үйлесімділігі мен тактика үйретеді.

4. Қиял мен шығармашылық қозғалыс ойындары.

- «Орман серуені» – балалар ормандағы жануарлар рөлін ойнап, қимыл-қозғалыспен оқиғаны бейнелейді.

- «Ғарышқа саяхат» – қиялдағы ғарышкерлер секілді секіру, жүгіру, қолдарын созу.

- «Сиқырлы әлем» – қиялдағы кейіпкерлер қозғалыс арқылы көрсетіледі: ұшу, секіру, айналу.

Практикалық ұсыныстар:

- Дене шынықтыру элементтері бар ойындар күнделікті сабаққа, ашық ауада немесе залда өткізілуі мүмкін.

- Жаттығулар жас ерекшелігіне бейімделуі керек:

- кіші топ – қарапайым қозғалыстар мен секіру ойындары;

- ортаңғы топ – теңгерім мен координацияны дамыту;

- ересек топ – күрделі командалық ойындар мен қиялға негізделген қозғалыс.

- Музыка немесе ырғақты дыбыс құралдарын қолдану қызығушылықты арттырады.

- Тәрбиеші әр жаттығуды қадам-қадамымен көрсету, қауіпсіздік шараларын сақтау және қолдау көрсету қажет.

2.5 Шығармашылық қабілетті дамытуға арналған практикалық тапсырмалар.

Сурет салу және жапсыру жұмыстары.

Мектепке дейінгі жас балалардың шығармашылық қабілеттерін, қиялын, моторикасын және көркем ойлау дағдыларын дамытуда сурет салу және жапсыру жұмыстары ерекше орын алады. Бұл жұмыстар балаларға өз ойларын бейнелеу, түстерді, пішіндерді тану және композиция құру дағдыларын үйретеді. Сонымен қатар, топтық және жеке жұмыстар арқылы шығармашылық ынтымақтастық пен өз ойын жеткізу қабілеті дамиды.

Мақсаттары:

- 1) Балалардың көркем ойлау, қиял және шығармашылық қабілеттерін дамыту.
- 2) Моторика мен қол қимылдарын жетілдіру.
- 3) Балаларды түстерді, пішіндерді және заттарды бейнелеуге үйрету.
- 4) Топтық және жеке жұмыстар арқылы еңбекке, тәртіпке және өз жұмысын қорғауға баулу.

1. Сурет салу жұмыстары.

- Қарапайым сурет салу – қарындаш, түрлі-түсті қарандаш немесе фломастерлер арқылы заттар мен жануарларды бейнелеу.
- Тақырыптық суреттер – «Күнделікті өмір», «Табиғат», «Мерекелік күн» сияқты тақырыптарға сурет салу.
- Түстермен тәжірибе – әртүрлі түсті бояулармен тәжірибе жасау, түстерді араластыру, қанықтық пен реңктерді түсіну.

2. Жапсыру жұмыстары (коллаж).

- Қағаздан коллаж жасау – түрлі түсті қағаздан пішіндерді қиып, бір композиция құру.
- Табиғи материалдармен жұмыс – жапырақ, гүл, дән, сіңіріп жапсыру арқылы шығармашылықты дамыту.
- Қарапайым мозаика – түрлі-түсті қағаз немесе матадан кішкене бөліктерді желімдеп композиция жасау.

3. Қиял және шығармашылық жобалар.

- «Менің армандайтын әлемім» – балалар қиялы бойынша сурет салып, түрлі материалдармен толықтырады.
- «Жануарлар әлемі» – әр бала жануарларды бейнелеп, оларға ерекше орта жасайды.
- «Мерекелік қолөнер» – мерекеге байланысты сурет немесе коллаж жасау (мысалы, жаңа жыл, туған күн).

4. Практикалық ұсыныстар

- Сурет салу және жапсыру жұмыстары әр топқа жас ерекшелігіне қарай бейімделуі керек:
 - кіші топ – қарапайым суреттер және ірі пішіндермен жұмыс;
 - ортаңғы топ – тақырыптық суреттер және қарапайым коллаж;
 - ересек топ – күрделі композициялар, коллаж және шығармашылық жобалар.

- Балаларға әр жұмысқа қысқаша түсініктеме беру, идеяларын қорғауға мүмкіндік беру маңызды.

- Түрлі материалдарды қолдану – қағаз, маталар, табиғи материалдар, қағаз түйірлері, түрлі текстуралар – шығармашылықты дамытады.

- Жұмысты бағалау кезінде процестің өзіне басымдық беру, тек қана соңғы нәтижеге емес, баланың ізденісіне назар аудару керек.

Музыкалық-ырғақты ойындар.

Мектепке дейінгі жас балалардың музыкалық, эмоционалды және қозғалысқа байланысты дамуы үшін музыкалық-ырғақты ойындар өте маңызды. Бұл ойындар арқылы балалар ритм сезімін, музыкалық есту қабілетін, қимыл үйлесімділігін, топпен әрекет ету дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, музыка мен ырғақ балалардың эмоциясын білдіруге, көңіл-күйін көтеруге және шығармашылық қабілетін арттыруға көмектеседі.

Мақсаттары:

- 1) Балалардың ритм және музыкалық есту қабілетін дамыту.
- 2) Қимыл-қозғалысты ырғаққа үйлестіру.
- 3) Топтық ойындар арқылы қатынас, ынтымақтастық және бір-біріне қолдау көрсету дағдыларын қалыптастыру.
- 4) Балалардың эмоциялық белсенділігін және шығармашылық ойлауын дамыту.

1. Қарапайым музыкалық жаттығулар.

- «Қол соғу» – ырғақты музыканы тыңдай отырып қол соғу, түрлі үлгілерді қайталау (жылдам, баяу, күшті, жеңіл).

- «Қадам ырғаққа» – музыкаға қарай қадам жасау: алдыға, артқа, бір қадам алға екі қадам артқа.

- «Секіру мен айналу» – музыка ырғағына сәйкес секіру, айналу, қол қозғалыстары.

2. Ырғақты ойындар.

- «Музыкалық орындық» – балалар музыка ойнағанда жүреді, музыка тоқтағанда белгіленген орынға отырады.

- «Қайда барамын?» – музыкаға сәйкес қозғалыс: секіру, жүгіру, айналу, отыру.

- «Жануарлар биі» – әр музыкалық үзіліс кезінде балалар жануар қозғалыстарын имитациялайды (қоян секіру, піл басын тербету).

3. Қиял және шығармашылық музыкалық ойындар.

- «Сиқырлы әлем» – музыка бойынша қиялдағы кейіпкерлердің қозғалысын көрсету: ұшу, секіру, айналу.

- «Табиғат ырғағы» – жел, жаңбыр, күн сияқты табиғат элементтерін музыкалық қимылдар арқылы бейнелеу.

- «Музыкалық театр» – балалар музыка мен ритмге сәйкес шағын көріністер мен рөлдерді орындайды.

4. *Топтық музыкалық-ырғақты ойындар.*

• «Эстафета ырғағында» – топтар музыка ырғағына сәйкес тапсырманы орындап, бір-біріне шар немесе белгі беріп тұрады.

• «Командалық би» – топпен бірге музыкалық композицияға би жасау, үйлесімді қозғалысты дамыту.

• «Қай топ тез ырғаққа үйлеседі?» – музыканы тыңдай отырып топ мүшелері қимылды бірдей қайталайды, координация және бірлескен әрекет дамиды.

Практикалық ұсыныстар:

• Музыкалық-ырғақты ойындар күнделікті тәрбие жұмысында, сабақтар арасында немесе ашық ауада өткізіледі.

• Ойындар жас ерекшелігіне қарай бейімделуі керек:

- кіші топ – қарапайым қимылдар мен ырғаққа үйлестірілген ойындар;
- ортаңғы топ – музыкалық қозғалыс жаттығулары мен рөлдік ойындар;
- ересек топ – күрделі командалық би, қиял және музыка үйлесімі.

• Музыкалық құралдарды қолдану – барабан, маракас, ксилофон, қоңыраулар – қызығушылықты арттырады.

• Тәрбиеші әр жаттығуды мысал арқылы көрсету, қадам-қадамымен үйрету және қолдау көрсету қажет.

Қол еңбегі (құрастыру, табиғи материалдармен жұмыс).

Мектепке дейінгі жас балалардың қол моторикасын, шығармашылық қабілетін және көркемдік ойлауын дамытуда қол еңбегі ерекше рөл атқарады. Құрастыру және табиғи материалдармен жұмыс арқылы балалар заттарды, пішіндерді, көлемді объектілерді түсіну, қиял мен шығармашылық қабілетін дамыту, еңбек дағдыларын қалыптастыру мүмкіндігіне ие болады.

Мақсаттары:

- 1) Балалардың қол моторикасын, ұсақ бұлшықеттерін дамыту.
- 2) Қиял мен шығармашылық ойлау қабілетін жетілдіру.
- 3) Түстерді, пішіндерді, көлемді заттарды түсіну дағдыларын қалыптастыру.
- 4) Табиғат материалдарын пайдалана отырып шығармашылық жұмыстар жасауға үйрету.
- 5) Еңбекке баулу, тәртіп және бірлескен іс-әрекет дағдыларын дамыту.

1. Құрастыру жұмыстары.

• Конструкторлармен жұмыс – Lego, магнитті немесе пластмасса конструкторлар арқылы объектілер құрастыру.

• Картон және қағаздан макет жасау – үйлер, автомобильдер, жануарлар бейнелеу.

• Үлкен фигураларды құрастыру – топтық жұмыс арқылы көлемді объектілерді жасау.

2. Табиғи материалдармен жұмыс.

• Жапырақ, гүл, дәндер, ағаш бұтақтары – әр түрлі табиғи материалдардан коллаж немесе панно жасау.

- Құм, топырақ, тас – табиғи текстураларды пайдаланып шығармашылық жұмысты дамыту.

- Табиғи материалдарды біріктіру – желім немесе сым арқылы композициялар жасау.

3. Қиял және шығармашылық жобалар.

- «Менің табиғаттан алған сыйым» – балалар табиғи материалдарды пайдаланып жеке шығармашылық жобасын жасайды.

- «Жануарлар әлемі» – табиғи материалдардан жануарларды бейнелеу, әрбір элементке ерекше мән беру.

- «Сықырлы қала» – картон, қағаз, жапырақтар және басқа материалдар арқылы қалалық немесе қиялдағы нысандар жасау.

4. Практикалық ұсыныстар.

- Қол еңбегі жұмыстары әр топқа жас ерекшелігіне сай ұйымдастырылуы керек:

- кіші топ – қарапайым пішіндер мен ірі материалдар;

- ортаңғы топ – күрделі композициялар, конструкторлар және табиғи материалдар;

- ересек топ – күрделі макеттер, коллаждар және топтық жобалар.

- Балаларға әр жұмысты қысқаша түсіндіру, идеяларын қорғауға мүмкіндік беру маңызды.

- Табиғи материалдармен жұмыс жасау кезінде қауіпсіздік шараларын сақтау қажет.

- Жұмыс барысында балалардың шығармашылық ізденісіне басымдық беру керек, тек соңғы нәтиже емес.

- Қол еңбегі сабақтарын топтық және жеке жұмыстар арқылы үйлестіру, ынтымақтастық пен өз бетімен жұмыс жасау дағдыларын қалыптастырады.

Шығармашылық жобалар.

Мектепке дейінгі жас балалардың шығармашылық қабілеттерін, қиялын және өзіндік ойлауын дамытуда шығармашылық жобалар маңызды орын алады. Жобалық жұмыс арқылы балалар топтық ынтымақтастық, өз идеяларын қорғау, еңбек дағдылары және жоспарлау қабілетін үйренеді. Сонымен қатар, шығармашылық жобалар балаларға көркемдік, интеллектуалды және әлеуметтік дағдыларды бір уақытта дамытуға мүмкіндік береді.

Мақсаттары:

- 1) Балалардың шығармашылық ойлауын және қиялын дамыту.

- 2) Топтық және жеке жобаларды орындау арқылы ынтымақтастық және жауапкершілік сезімін қалыптастыру.

- 3) Балаларды өз ойларын нақты көрсету, идеяларын қорғау дағдыларына үйрету.

- 4) Түрлі материалдармен, құралдармен және техникалармен жұмыс жасау арқылы эмоциялық және эстетикалық дамуын қамтамасыз ету.

- 5) Жобалық тапсырмалар арқылы балалардың зерттеу, тәжірибе жасау және проблемаларды шешу қабілеттерін жетілдіру.

1. Тақырыптық жобалар.

- «Менің үйім» – балалар үйдің макетін құрастырады, интерьер мен сыртқы көріністі бейнелейді.
- «Мой ауыл/қала» – топтық жобада балалар өз ауылын немесе қаласын макет ретінде жасайды.
- «Табиғатты сақтаймыз» – экологиялық тақырыпта табиғи материалдар мен қайта өңделген заттарды пайдаланып жобалар жасау.

2. Қолданбалы шығармашылық жобалар.

- «Сиқырлы панно» – қағаз, мата, жапырақ, табиғи материалдар арқылы композиция құру.
- «Жануарлар әлемі» – жануарларды бейнелейтін макеттер немесе коллаждар жасау.
- «Мерекелік бұйымдар» – мерекеге арналған сыйлық немесе декорация жасау, мысалы, жаңа жыл, туған күн, Наурыз.

3. Қиял мен рөлдік жобалар.

- «Менің қиялдағы ғаламшарым» – балалар өз қиялындағы әлемді бейнелейді: ғимараттар, табиғат элементтері, кейіпкерлер.
- «Кітап кейіпкерлері» – сүйікті ертегі немесе кітап кейіпкерлерін жобалық түрде жасау және сахналау.
- «Музыкалық жобалар» – музыкаға сәйкес қимылды, би немесе шағын музыкалық қойылым жасау.

4. Практикалық ұсыныстар:

- Шығармашылық жобаларды жас ерекшелігіне сай ұйымдастыру қажет:
 - кіші топ – қарапайым макеттер мен коллаждар;
 - ортаңғы топ – күрделі макеттер, топтық жобалар;
 - ересек топ – зерттеу элементтері бар шығармашылық жобалар, сахналық және музыкалық жобалар.
- Балаларға жобаны жоспарлауға, материал таңдауына және идеяларын қорғауға мүмкіндік беру маңызды.
- Жобаларды орындау барысында әр баланың жеке қабілетін бағалау, сонымен қатар топтық әрекетке көңіл бөлу керек.
- Жобалық жұмыстарды көрмелер, презентациялар немесе шағын сахналық қойылымдар арқылы көрсету баланың өзін-өзі бағалау қабілетін арттырады.
- Түрлі материалдар мен құралдарды қолдану – қағаз, картон, табиғи материалдар, конструкторлар, бояулар – шығармашылықты дамытады және қызығушылықты арттырады.

III БӨЛІМ. ҚОСЫМША ӘДІСТЕМЕЛІК МАТЕРИАЛДАР

3.1 Сабақ жоспарларының үлгілері.

Ұйымдастырылған оқу қызметінің қысқа және толық жоспарлары.

Мектепке дейінгі білім беру процесінде ұйымдастырылған оқу қызметі балалардың танымдық, әлеуметтік, шығармашылық және физикалық дамуын жүйелі түрде қамтамасыз етеді. Бұл қызмет мақсатқа бағытталған, жоспарланған

және белгілі кезеңдерге бөлінген оқу процесі болып табылады. ұйымдастырылған оқу қызметі балаларға жаңа білім мен дағдыларды меңгеруге, өз бетінше әрекет етуге және топтық жұмысты дамытуға мүмкіндік береді.

Мақсаттары:

- 1) Балалардың танымдық қызығушылығын және шығармашылық белсенділігін арттыру.
- 2) Ұйымдастырылған оқу қызметінде сапалы білім мен дағдыларды қалыптастыру.
- 3) Топтық және жеке іс-әрекет арқылы әлеуметтік және эмоционалды дамуды қолдау.
- 4) Балаларды тапсырманы дұрыс орындауға, тәртіп сақтауға және өз бетінше шешім қабылдауға үйрету.
- 5) Балалардың жас ерекшелігіне сай белсенділігін жүйелі түрде дамыту.

1. Қысқа жоспар.

Қысқа жоспар – бұл оқу қызметінің негізгі құрылымы мен кезеңдерін қысқаша көрсететін схема. Ол тәрбиешіге сабақты жылдам жоспарлау және қажетті құрал-жабдықтарды дайындау үшін ыңғайлы.

Қысқа жоспар мысалы:

Кезең	Мақсаты	Негізгі іс-әрекет	Құрал-жабдықтар
1. Кіріспе	Балаларды сабаққа ынталандыру	Сәлемдесу, назар аударту, қысқа сұрақ-жауап	Суреттер, тақырыпқа байланысты объектілер
2. Негізгі бөлік	Жаңа білім беру, дағды қалыптастыру	Түсіндіру, көрсету, тәжірибе жасау	Материалдар, конструктор, бояулар
3. Ойын элементтері	Білімді бекіту, қимылды дамыту	Қимылды немесе рөлдік ойындар	Шарлар, сызғыш, сөмкелер, музыка
4. Қорытынды	Қорытындылау, рефлексия	Балалармен әңгіме, сұрақ-жауап, бағалау	Сурет, бағалау парақшалары

2. Толық жоспар.

Толық жоспар – бұл оқу қызметінің толық сипаттамасы, оның ішінде мақсаттары, міндеттері, кезеңдері, құрал-жабдықтар, әдіс-тәсілдері және бағалау тәсілдері көрсетіледі. Ол тәрбиешіге сабақты терең жоспарлауға және жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Толық жоспар мысалы:

Тақырыбы: «Табиғаттағы жануарлар»

Мақсаты: Балаларға жануарларды тану, олардың өмір сүру ортасын түсіндіру және шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Міндеттері:

- Танымдық: Жануарларды, олардың өмір сүру ортасын көрсету.

- Әлеуметтік: Бір-бірімен жұмыс істеу, ойын арқылы тәжірибе бөлісу.
- Шығармашылық: Жануарлардың суретін салу, макет жасау.

Кезеңдері:

1) Кіріспе (5 мин)

- Сәлемдесу, назар аудару.
- Тақырып бойынша қысқа әңгіме.
- Құрал: суреттер, мультфильм кадрлары.

2) Негізгі бөлік (15 мин)

- Жануарларды көрсету, олардың ерекшеліктерін түсіндіру.
- Қолданбалы іс-әрекет: макет құру, сурет салу, табиғи материалдармен

жұмыс.

- Құрал: қағаз, бояулар, конструктор, жапырақтар.

3) Ойын және қимылды іс-әрекет (10 мин)

- Рөлдік ойын: «Ормандағы жануарлар».
- Қимылды ойындар: «Жануарлар қалай қозғалады?»
- Құрал: музыкалық құралдар, ойнауға арналған кеңістік.

4) Қорытынды (5 мин)

- Балалар жасаған жұмыстарды көрсету, қорытындылау.
- Сұрақ-жауап арқылы білімді бекіту.
- Құрал: бағалау парақшалары, постер.

Бағалау:

- Баланың белсенділігі мен қызығушылығы.
- Қолданбалы тапсырманы орындау сапасы.
- Топтық және жеке әрекеттегі ынтымақтастық.

3.2 Тәрбиешіге арналған әдістемелік ұсыныстар.

- Баламен жеке жұмыс жүргізу жолдары

Баламен жеке жұмыс жүргізу жолдары.

Мектепке дейінгі жас балалармен жеке жұмыс – бұл олардың танымдық, сөйлеу, әлеуметтік және шығармашылық қабілеттерін дамытудың тиімді әдісі. Жеке жұмыс арқылы тәрбиеші әр баланың жеке қажеттіліктерін, қызығушылықтарын және дамуына сәйкес қолдау көрсетеді. Бұл жұмыс балаларға өз бетінше әрекет етуге, тапсырмаларды дұрыс орындауға және өзін сенімді сезінуге көмектеседі.

Мақсаттары:

1) Баланың танымдық, сөйлеу, әлеуметтік және эмоционалды дамуын жекелей қолдау.

2) Қиындық тудыратын дағдыларды түзету және дамыту.

3) Баланың өз қызығушылығына сәйкес тапсырмаларды орындау қабілетін қалыптастыру.

4) Жеке жұмыс арқылы сабырлылық, зейін, өз бетінше әрекет ету дағдыларын дамыту.

5) Топтық жұмыстарда әр баланың өзіндік қабілетін көрсетуін қамтамасыз ету.

1. Жеке жұмыс жүргізудің негізгі жолдары.

1) Жеке бағытталған жаттығулар

- Тіл дамыту: сөздік қорды кеңейту, артикуляциялық жаттығулар, әңгімелеу және ертегі құрастыру.
- Танымдық даму: логикалық тапсырмалар, қарапайым тәжірибелер, санау, пішін мен түсті тану.
- Шығармашылық: сурет салу, коллаж, құрастыру, табиғи материалдармен жұмыс.

2) Жеке ойындар

- Баланың қызығушылығына сәйкес ойын түрлерін таңдау.
- Рөлдік ойындар арқылы жеке қабілеттерін көрсету.
- Қозғалыс немесе музыкалық-ырғақты ойындар арқылы зейін мен эмоцияны дамыту.

3) Мәселелерді шешуге бағытталған тапсырмалар

- Баланы тапсырманы кезең-кезеңімен орындауға үйрету.
- Қиындық туындаған жағдайда қолдау көрсету, дұрыс шешім қабылдауға бағыттау.
- Тапсырманы аяқтағаннан кейін қолдау мен мадақтау көрсету.

4) Жеке кеңес беру және бақылау

- Баламен жеке әңгіме жүргізу арқылы қызығушылығын анықтау.
- Күнделікті іс-әрекетін бақылау, жетістіктерін жазып отыру.
- Баланың жеке даму жоспарын жасап, мақсатқа бағытталған әрекет жүргізу.

2. Жеке жұмыс жүргізудің тиімді тәсілдері.

1) Ойын арқылы оқу: Жеке жұмыс әрдайым ойын элементтерімен байытылуы керек.

2) **Қадамдық нұсқау:** Тапсырманы бөліктерге бөліп көрсету, әр кезеңді бірге орындау.

3) **Көрнекі құралдарды пайдалану:** Суреттер, карточкалар, конструктор, табиғи материалдар.

4) **Қолдау және мадақтау:** Жұмыс барысында балаға қолдау көрсету, әр жетістігін атап өту.

5) **Қысқа уақыт бөліп жұмыс жүргізу:** 5–10 минуттан бастап, баланың назарын сақтау.

6) **Жеке қызығушылыққа сәйкес тапсырмалар:** Балаға ұнайтын әрекеттер арқылы білімді меңгерту.

3. Практикалық ұсыныстар:

- Жеке жұмыс топтық сабаққа қосымша ретінде немесе қажеттілік кезінде жүргізіледі.
- Жеке жұмыс барысында қоршаған ортаның тыныштығы маңызды.
- Тәрбиеші әр баланың қабілеті мен даму деңгейіне қарай тапсырмаларды реттеп беруі керек.

- Жеке жұмыстың нәтижесін топтық сабаққа енгізу немесе көрме жасау арқылы бағалау тиімді.
- Баланың жетістіктерін жазып, дамыған дағдылар мен қиындықтарды ескеру қажет.

Ата-анамен бірлескен жұмыс түрлері

Мектепке дейінгі білім беру процесінде ата-анамен бірлескен жұмыс балалардың дамуын қолдауда шешуші рөл атқарады. Бұл жұмыс арқылы тәрбиеші мен ата-ана баланың оқу, тәрбие және шығармашылық әрекеттерінде тұрақты байланыс орнатады, оның қажеттіліктерін түсінеді және қолдау көрсетеді. Бірлескен жұмыс балаларға тұрақтылық, сенімділік және мотивация береді, отбасымен бірге жасалған әрекеттер баланың дамуына қосымша ресурстар болып табылады.

Мақсаттары:

- 1) Баланың дене, танымдық, сөйлеу және шығармашылық дамуын үйлестіріп қолдау.
- 2) Ата-ананы тәрбиелік және білім беру процесіне тығыз қатыстыру.
- 3) Ата-анамен бірігіп баланың қызығушылығы мен қабілеттерін дамыту.
- 4) Баланың әлеуметтік дағдыларын, тәртіп пен жауапкершілігін қалыптастыруға отбасы арқылы ықпал ету.
- 5) Ата-ана мен тәрбиеші арасындағы сенімді және тиімді қарым-қатынас орнату.

1. Ата-анамен бірлескен жұмыс түрлері.

1) Ақпараттық жұмыс

- Ата-аналар жиналысы, вебинар, онлайн топ арқылы ақпарат беру.
- Баланың жетістіктері мен дағдыларын талқылау.
- Тәрбиеші мен ата-ананың баланың дамуы туралы ортақ пікірге келуі.

2) Кездесу және кеңес беру.

- Жеке немесе топтық кеңес беру: балаға жеке қолдау жолдарын көрсету.
- Дербес даму жоспарын талқылау.
- Тәрбиеші ата-анаға үйде балалармен жүргізілетін ойындар мен жаттығулар бойынша кеңес береді.

3) Бірлескен іс-шаралар.

- Ашық сабақтар мен көрмелерге ата-аналарды қатыстыру.
- Мерекелік іс-шаралар, театр қойылымдары, спорттық ойындар ұйымдастыру.
- Бірлескен шығармашылық жобалар: сурет салу, қолөнер, музыкалық қойылым.

4) Үй тапсырмалары мен шығармашылық кеңестер.

- Баламен үйде жүргізілетін ойындар, тәжірибелер, қимылды жаттығулар.
- Ойындар мен шығармашылық тапсырмалар арқылы үйде ата-ананың қолдауын қамтамасыз ету.

- Үйде орындалған жұмыстарды топта көрсету арқылы баланың жетістігін бағалау.

5) *Қолдау және мотивация*

- Ата-аналар арқылы балаға мадақтау және қолдау көрсету.
- Баланың күш-жігерін бағалап, ынталандыру.
- Үйде тәртіп пен оқу дағдыларын қалыптастыруға көмектесу.

2. Практикалық ұсыныстар:

I. **Тұрақты байланыс:** Ата-аналармен байланыс аптасына немесе айына жоспарлы түрде жүргізілуі керек.

II. **Жеке көзқарас:** Әр отбасы мен әр бала ерекшелігін ескеріп жұмыс жүргізу.

III. **Көрнекі құралдарды қолдану:** Фото, бейне, презентация арқылы жетістіктерді көрсету.

IV. **Ынталандыру:** Баланың үйде жасаған жұмысына ата-анамен бірге баға беру.

V. **Бірлескен жоспарлау:** Тәрбиеші мен ата-ана бірге оқу және шығармашылық жоспарларды құру.

VI. **Қауіпсіз және қолайлы орта:** Жеке кездесулер мен іс-шараларды балалар үшін қызықты әрі қауіпсіз ұйымдастыру.

3.3 Диагностика және бақылау.

Баланың даму деңгейін анықтау тәсілдері.

Мектепке дейінгі білім беру процесінде баланың даму деңгейін дұрыс анықтау – оның танымдық, сөйлеу, әлеуметтік, шығармашылық және физикалық дамуын жүйелі түрде қолдау үшін маңызды. Бұл тәсілдер тәрбиешіге баланың күшті жақтарын, дамуы қажет дағдыларын, қызығушылықтарын айқындап, оқу және тәрбие процесін бейімдеуге мүмкіндік береді.

Мақсаттары:

1) Баланың танымдық, сөйлеу, әлеуметтік және физикалық қабілеттерін бағалау.

2) Дамудың күшті және әлсіз жақтарын анықтау.

3) Ұйымдастырылған және жеке іс-әрекеттерді балаға сәйкес жоспарлау.

4) Баланың қызығушылығын және шығармашылық әлеуетін қолдау.

5) Тәрбиеші мен ата-анаға даму деңгейіне сәйкес кеңестер беру.

1. Дамуды бағалау тәсілдері.

1) *Байқау (наблюдение)*

- Баланың күнделікті іс-әрекетін бақылау: ойын, оқу, шығармашылық және қимылды әрекеттер.

- Мақсат: баланың қызығушылығы, белсенділігі, әлеуметтік қатынасы мен эмоциялық жағдайын анықтау.

- Құралдар: бақылау парақшалары, фото/видео жазбалар.

2) *Тестілеу*

• Танымдық даму: пішіндерді, түстерді, сандарды тану, қарапайым логикалық тапсырмалар.

• Сөйлеу дамуы: сөздік қор, дыбыстарды дұрыс айту, әңгімелеу қабілеті.

• Қолданбалы дағдылар: сурет салу, құрастыру, қимылды жаттығулар.

• Әлеуметтік-эмоциялық даму: топтық ойындарда өзара әрекет ету.

3) *Сұхбат және әңгімелесу*

• Баламен жеке әңгіме жүргізу арқылы қызығушылықтары мен ойларын білу.

• Тәрбиеші баладан ойындар, ертегі, шығармашылық жобалар туралы пікірін сұрайды.

4) *Жеке тапсырмалар мен жаттығулар*

• Логикалық және шығармашылық тапсырмалар орындау.

• Қол еңбегі, музыкалық-ырғақты ойындар немесе қимылды жаттығулар арқылы жеке қабілеттерін бағалау.

• Нәтижесін бақылау арқылы бала дамуының деңгейін анықтау.

5) *Топтық бақылау*

• Баланың топтық іс-әрекеттегі рөлін, ынтымақтастығын және басқалармен қарым-қатынасын бағалау.

• Топтық ойындар мен оқу қызметі кезінде белсенділік пен ынтасын анықтау.

6) *Құжаттар мен портфолио жүргізу*

• Баланың жасаған жұмыстарының жинағы: сурет, коллаж, жобалық жұмыстар.

• Портфолио арқылы бала дамуының динамикасын бақылау.

2. Практикалық ұсыныстар:

1) **Дамуды кешенді бағалау:** әр бала үшін бір ғана әдіске емес, бірнеше тәсілдерге сүйену.

2) **Жазбаша бақылау:** күнделікті немесе апталық бақылау парақшалары жүргізу.

3) **Жас ерекшелігін ескеру:** тапсырмаларды баланың жасына және даму деңгейіне сай беру.

4) **Позитивті баға беру:** жетістіктерін атап өтіп, баланы ынталандыру.

5) **Ата-анамен кері байланыс:** дамуды бағалау нәтижесін ата-анамен бөлісу және кеңестер беру.

6) **Динамиканы бақылау:** бір ғана сәттегі бағалауға сүйенбей, уақыт бойынша даму тенденциясын қадағалау.

Мониторинг жүргізу үлгілері

Мектепке дейінгі білім беру процесінде баланың дамуын жүйелі бақылау – мониторинг баланың танымдық, сөйлеу, әлеуметтік, шығармашылық және физикалық қабілеттерін бағалауға мүмкіндік береді. Мониторинг нәтижелері

тәрбие процесін түзету, жеке даму жоспарын құру және ата-анамен тиімді байланыс орнату үшін қолданылады.

Мақсаттары:

- 1) Баланың даму деңгейін уақыт бойынша бақылау.
- 2) Дамудың күшті және әлсіз жақтарын анықтау.
- 3) Оқу және тәрбие процесін баланың ерекшеліктеріне бейімдеу.
- 4) Жеке және топтық іс-әрекеттердің тиімділігін бағалау.
- 5) Тәрбиеші мен ата-анаға кері байланыс беру.

1. Мониторинг түрлері.

1) Күнделікті бақылау

• Баланың күнделікті іс-әрекетін бақылау: ойын, сабақ, қимылды жаттығулар, әлеуметтік қарым-қатынас.

• Құрал: бақылау парақшасы немесе дәптер.

2) Апталық/айлық мониторинг

• Баланың дамуын белгілі бір кезең бойынша бағалау.

• Әр сала бойынша көрсеткіштерді салыстырып, даму динамикасын анықтау.

• Құрал: апталық немесе айлық кестелер, графиктер.

3) Тапсырмалар бойынша бақылау

• Логикалық, шығармашылық, тілдік және физикалық тапсырмаларды орындау нәтижесін жазып отыру.

• Құрал: тапсырмалар парақтары, фото/видео жазбалар.

4) Портфолио жүргізу

• Баланың жасаған жұмыстарының жинағы: сурет, коллаж, құрастыру, музыкалық немесе рөлдік ойын нәтижелері.

• Мониторинг портфолио арқылы динамиканы көруге мүмкіндік береді.

5) Сауалнама және сұхбат

• Баланың қызығушылығы мен дамуын ата-ана арқылы бағалау.

• Құрал: сауалнама парақтары, сұхбат нұсқаулықтары.

2. Мониторинг жүргізу үлгілері.

1) Қарапайым бақылау парақшасы (күнделікті)

Күн	Баланың аты	Іс-әрекет	Белсенділік	Қиындықтар	Қорытынды
		Құрастыру	Жоғары	Материалдарды таңдау қиын	Қосымша қолдау керек

2) Апталық мониторинг кестесі

Даму саласы	Кіші топ	Ортаңғы топ	Ересек топ	Бағалау критерийлері
Танымдық	○ ○ ○	○ ○	○ ○ ○	Зейін, логика, санау
Сөйлеу	○ ○	○ ○ ○	○ ○ ○	Сөздік қор, сөйлем құрау

Әлеуметтік эмоциялық	○	○ ○	○ ○	Қарым- қатынас,ынтымақтастық
Шығармашылық	○	○ ○	○ ○ ○	Сурет, құрастыру, қиял
Физикалық	○ ○	○ ○	○ ○ ○	Қимыл үйлесімділігі, дене дайындығы

3) Портфолио үлгісі

- Баланың суреттері, қол еңбегі, макеттері.
- Музыкалық-ырғақты немесе рөлдік ойындардың фотосуреттері.
- Қысқаша қорытынды: «Баланың логикалық ойлау қабілеті дамыған, қиялы белсенді, сөйлеу қабілеті орта деңгейде».

3. Практикалық ұсыныстар:

1) Жүйелі жүргізу: Мониторинг тұрақты түрде жүргізіліп, нәтижелері жазылуы керек.

2) Көрнекі етіп көрсету: Графиктер, диаграммалар, фото және видео материалдар арқылы динамиканы анық көрсету.

3) Жас ерекшелігін ескеру: Бағалау критерийлері жас ерекшелігіне сәйкес болуы қажет.

4) Қолданбалы нәтиже: Мониторинг нәтижелері оқу және тәрбие процесін түзету үшін пайдаланылады.

5) Ата-анамен бөлісу: Нәтижелерді ата-анамен бөлісу арқылы үйде қосымша қолдау ұйымдастыру.

6) Күрделі бағалау: Бір әдіс емес, бірнеше тәсілдерді – бақылау, тест, портфолио, тапсырма – біріктіріп қолдану.

ҚОСЫМШАЛАР

Мектепке дейінгі жас балаларды жан-жақты дамытуда қосымшалар – әдістемелік құралдың маңызды бөлігі. Олар оқу процесін көрнекі, қызықты және тиімді етеді. Ойын карталары, көрнекіліктер мен кестелер балалардың танымдық белсенділігін, логикалық ойлауын, сөйлеу тілін, шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

1. Ойын карталары.

Мақсаты: Баланың сөздік қорын, танымдық дағдыларын, логикалық ойлауын дамыту.

Мысал түрлері:

- 1) Табиғат карталары: жануарлар, өсімдіктер, ауа райы элементтері.
- 2) Сан және пішін карталары: сандар, геометриялық пішіндер, түстер.
- 3) Сөйлеу тілін дамыту карталары: сөздер мен суреттер, сөйлем құрастыруға арналған карталар.
- 4) Әлеуметтік-эмоциялық карталар: эмоциялар мен көңіл-күйді тануға арналған бет әлпеттері.
- 5) Логикалық карталар: сәйкестендіру, жұптау, реттілік бойынша тапсырмалар.

Қолдану жолы:

- Бір топтық немесе жеке ойындарда көрсету.
- Балаларға карталарды сұрыптау, сәйкестендіру, әңгіме құрастыру тапсырмалары беру.

2. Көрнекіліктер.

Мақсаты: Баланың қиялын, есте сақтауын, танымдық қызығушылығын дамыту.

Мысал түрлері:

- 1) Суреттер мен плакаттар: жануарлар, көлік, табиғат, мерекелер.
- 2) Макеттер мен үлгілер: үй, қала, орман макеттері; геометриялық пішіндер.
- 3) Табиғи материалдар: жапырақтар, тастар, бұтақтар, шөптер.
- 4) Музыкалық құралдар: дабыл, маракас, ксилофон.
- 5) Интерактивті тақталар немесе фланелеграф фигуралары: ойындар мен сабақтарды қызықты өткізу.

Қолдану жолы:

- Оқыту және ойын кезінде балалардың назары мен қызығушылығын арттыру.
- Тәжірибе, зерттеу, қимылды ойындар мен шығармашылық тапсырмаларды көрсету.

3. Кестелер.

Мақсаты: Баланың дамуын бақылау, ұйымдастырылған оқу қызметін жүйелеу, тапсырмаларды жоспарлау.

Мысал түрлері:

- 1) Даму салалары бойынша бақылау кестелері: танымдық, сөйлеу, әлеуметтік-эмоциялық, шығармашылық, физикалық.

2) Апталық және күнделікті жоспарлау кестелері: сабақ және ойын қызметін кезеңдерге бөлу.

3) Мониторинг және бағалау кестелері: балалардың жетістігі мен дағдыларын жазып отыру.

4) Тапсырма және жаттығу кестелері: әр балаға немесе топқа арналған жеке тапсырмалар.

Қолдану жолы:

- Тәрбиеші кестелерді күнделікті немесе апталық жоспарлауда қолданады.
- Мониторинг пен даму деңгейін бақылау үшін пайдаланылады.
- Ата-аналармен бірлескен жұмыста баланың жетістігін көрсету үшін қолданылады.

Практикалық кеңестер:

- 1) Қосымшаларды жас ерекшелігіне сәйкес таңдау маңызды.
- 2) Ойын карталары мен көрнекіліктерді топтық және жеке жұмыста қатар пайдалану тиімді.
- 3) Кестелерді визуалды етіп жасап, баланың және тәрбиешінің назарына жеңіл болуын қамтамасыз ету.
- 4) Қосымшаларды жаңартып, сабақ тақырыбына сай бейімдеу.
- 5) Баланың шығармашылық белсенділігін арттыру үшін материалдар мен карталарды өзара біріктіру.

(Ойын карталары, плакаттар, кестелер).

1. Ойын карталары (мәтіндік үлгі)

Мақсаты: Баланың сөздік қорын, логикалық ойлауын, танымдық дағдыларын дамыту.

Үлгілер:

1) **Табиғат карталары**

- Жануарлар: арыстан, қоян, түлкі, ит, мысық
- Өсімдіктер: алма ағашы, гүл, жидек
- Ауа райы: күн, бұлт, жаңбыр, қар

2) **Сан және пішін карталары**

- Геометриялық пішіндер: дөңгелек, төртбұрыш, үшбұрыш
- Сандар: 1, 2, 3, ... 10
- Түстер: қызыл, көк, жасыл, сары

3) **Сөйлеу тілін дамыту карталары**

- Сөздер мен суреттер: үй, ағаш, ит, автомобиль
- Сөйлем құрастыру: «Мен көлікті көрдім», «Қоян жүгіріп жүр»

4) **Әлеуметтік-эмоциялық карталар**

- Эмоциялар: қуанышты, ашулы, қайғылы, таңғалқан

5) **Логикалық карталар**

- Жұптау: үй – есік, гүл – су, балық – су
- Реттілік: таңертең, түсте, кешке

2. Плакаттар (мәтіндік үлгі).

Мақсаты: Баланың танымдық қызығушылығын арттыру, сабақ пен ойындарды көрнекі ету.

Үлгілер:

1) **Табиғат тақырыбы:**

- Орман, су, ауыл, қала көріністері
- Жануарлар әлемі (жыртқыштар, үй жануарлары, суда мекендейтіндер)

2) **Көліктер:**

- Автомобиль, велосипед, автобус, пойыз
- Транспорт түрлері мен жүру жолдары

3) **Эмоциялар мен әлеуметтік қарым-қатынас:**

- Бет әлпеттері: қуаныш, қайғы, қорқыныш, таңғалушылық
- Топтық әрекет көріністері: бірге ойнау, көмек көрсету

4) **Мезгілдер мен ауа райы:**

- Күн, жаңбыр, қар, бұлт, жел
- Күнделікті өмір көріністері: таңғы ас, мектепке бару

3. Кестелер (мәтіндік үлгі).

Мақсаты: Баланың дамуын бақылау, сабақ пен ойын қызметін жоспарлау, мониторинг жүргізу.

3.1. Даму салалары бойынша бақылау кестесі.

Даму саласы	Баланың аты	Бағалау (1–5)	Ескертпелер
Танымдық		4	Логикалық тапсырмалар жақсы орындалды
Сөйлеу		3	Сөйлем құрауда кейде қиындық туындады
Әлеуметтік-эмоциялық		5	Топпен жақсы қарым-қатынас жасады
Шығармашылық		4	Суретте идеяларын жеткізе білді
Физикалық		5	Қимылды ойындарды жақсы орындады

3.2. Апталық жоспар кестесі.

Күн	Сабақ түрі	Мақсат	Құралдар
Дүйсенбі	Танымдық ойын	Логика, санау	Карточкалар, конструктор
Сейсенбі	Сөйлеу тілін дамыту	Сөздік қор, сөйлем құрау	Суреттер, сөздер
Сәрсенбі	Қол еңбегі	Шығармашылық	Қағаз, бояулар, табиғи материалдар
Бейсенбі	Қимылды ойын	Физикалық даму	Доп, музыка
Жұма	Әлеуметтік ойын	Ынтымақтастық, эмоция	Рөлдік ойын материалдары

ҚОРЫТЫНДЫ

Мектепке дейінгі жас балалардың жан-жақты дамуы олардың танымдық, сөйлеу, әлеуметтік-эмоциялық, шығармашылық және физикалық дағдыларын қалыптастыру арқылы жүзеге асады. Баланың дамуы әр саланың өзара байланысы арқылы іске асады. Мысалы, сөйлеу тілін дамыту оның танымдық қабілетімен, ал әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру эмоционалды интеллектімен тығыз байланысты. Осыған орай, тәрбиешінің негізгі міндеті – баланы жеке тұлға ретінде қарастырып, оның қызығушылықтары мен қабілеттерін ескере отырып, жүйелі тәрбиелеу мен оқытуды қамтамасыз ету.

Бұл әдістемелік құралдың басты ерекшелігі – теориялық және практикалық бөлімдердің үйлесімділігі. Теориялық бөлімде балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес психологиялық, физиологиялық және әлеуметтік даму заңдылықтары, танымдық, сөйлеу, әлеуметтік-эмоциялық, шығармашылық және физикалық дамуды қолдау әдістері баяндалды. Практикалық бөлімде баланы дамытуға бағытталған түрлі әдістер мен тапсырмалар ұсынылды. Олардың ішінде ойын технологиясы, дидактикалық ойындар, зерттеу элементтері бар тәжірибелер, шығармашылық жобалар, қимылды және музыкалық ойындар, рөлдік ойындар, жеке және топтық жұмыстар, сондай-ақ ата-анамен бірлескен іс-әрекеттер бар.

Әдістемелік құралдағы қосымшалар – ойын карталары, плакаттар, кестелер, портфолио үлгілері – тәрбиешінің жұмысын жеңілдетіп қана қоймай, баланың дамуын көрнекі және жүйелі бақылауға мүмкіндік береді. Бұл құрал арқылы бала өз дағдыларын тәжірибе жүзінде дамытып, шығармашылық қиялын, танымдық қызығушылығын, логикалық ойлауын, сөйлеу тілін және әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын жетілдіре алады.

Құралды қолдану барысында тәрбиеші баланың қабілеттері мен қызығушылықтарын ескере отырып оқу-тәрбие қызметін тиімді ұйымдастыра алады, дамудың әр саласындағы жетістіктер мен қиындықтарды анықтап жеке даму жоспарын жасай алады. Сонымен қатар, ата-анамен тығыз байланыс орнатып, үйде қосымша қолдау көрсету жолдарын айқындай алады. Баланы әртүрлі ойындар, зерттеу, шығармашылық жобалар арқылы белсенді және өз бетімен әрекет ететін тұлға ретінде қалыптастыра алады. Тәрбие процесін көпқырлы, қызықты және тиімді ету арқылы балалардың эмоционалды тұрақтылығын, өзін-өзі басқару қабілетін және топтық ынтымақтастық дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Бұл құрал балалардың дамуын жүйелі мониторинг жүргізу арқылы бақылауға, олардың жетістіктерін анықтап, оқу-тәрбие процесін уақытылы түзетуге мүмкіндік береді. Мониторинг пен портфолио үлгілері арқылы тәрбиеші әр баланың жеке прогресін көріп, оның дамуындағы динамиканы нақты бағалай алады.

Әдістемелік құрал тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігін арттыруға, баланың жан-жақты дамуына, олардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып шығармашылық және белсенді тұлға ретінде қалыптасуына, сондай-ақ оқу-тәрбие процесін көрнекі, қызықты және нәтижелі етуге бағытталған кешенді

жұмыс құралы болып табылады. Бұл құралды қолдану арқылы мектепке дейінгі мекемелерде балаға бағытталған, ғылыми негізделген және тәжірибелік тұрғыдан тиімді тәрбие процесін ұйымдастыруға толық мүмкіндік туады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Асанова, Г.Ж. «Мектепке дейінгі жас ерекшеліктері және психология». – Алматы, 2018.
2. Байкенова, С.Т. «Баланың танымдық дамуы мен ойлау қабілетін жетілдіру». – Астана, 2019.
3. Бекенова, А.К. Мектепке дейінгі ұйымдағы ойын арқылы білім беру әдістемесі. – Алматы, 2017.
4. Волкова, Н.П. «Психология развития ребенка дошкольного возраста». – Москва, 2016.
5. Григорьева, Л.И. «Развитие речи у детей дошкольного возраста». – Санкт-Петербург, 2015.
6. Дюмаева, Ж.М. «Шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары». – Алматы, 2020.
7. Ермекова, А.С. «Танымдық ойындар арқылы балалардың логикалық ойлауын дамыту». – Астана, 2018.
8. Иванова, Т.В. «Игровая деятельность как средство развития личности ребенка». – Москва, 2017.
9. Кузнецова, М.Н. Физическое развитие детей дошкольного возраста. – Санкт-Петербург, 2016.
10. Лукьянова, Е.В. Социально-эмоциональное развитие дошкольников. – Москва, 2018.
11. Мухамбетова, Д.К. Сөйлеу тілін дамыту әдістемесі. – Алматы, 2019.
12. Назарова, Р.Т. Мектепке дейінгі ұйымдағы дидактикалық ойындар. – Астана, 2020.
13. Омарова, С.Б. Баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып даму жолдары. – Алматы, 2017.
14. Петрова, Н.И. Методика творческого развития детей дошкольного возраста. – Санкт-Петербург, 2018.
15. Рахимова, А.Қ. Баланың әлеуметтік-қарым-қатынастық дағдыларын қалыптастыру. – Алматы, 2019.
16. Сидорова, Е.А. Развитие когнитивных способностей в дошкольном возрасте. – Москва, 2016.
17. Тлеубаева, Г.К. Мектепке дейінгі балаларды жан-жақты дамыту тәсілдері. – Астана, 2020.
18. Уразалиева, Ш.Б. Әлеуметтік-эмоциялық даму ойын арқылы. – Алматы, 2018.
19. Харисова, М.Н. Интерактивные методы обучения в дошкольном образовании. – Санкт-Петербург, 2017.
20. Шарипова, Л.К. Мектепке дейінгі балалардың шығармашылық және зерттеу әрекеттері. – Алматы, 2019.

МАЗМҰНЫ

1. Кіріспе.....	3
2. I БӨЛІМ. Теориялық негіздер.....	4
3. II БӨЛІМ. Практикалық жұмыстар жинағы.....	10
4. III БӨЛІМ. Қосымша әдістемелік материалдар.....	32
5. Қосымшалар.....	41
6. Қорытынды.....	44
7. Пайдаланылған әдебиеттер.....	46

Сәрсен Г.С., Рахова Г.Н., Сәрсен И.С.

**МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫ
ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМУЫ ЖОЛДАРЫ**

(ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ)

«ӨRLEU» БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ» АҚ ФИЛИАЛЫ
«АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТЫ»
- Ақтөбе қаласы, Тургенев көшесі, 86 үй. Тел: 8 7132 743 070